

บทบาทและความสัมพันธ์ของกองทัพอากาศกับการเมืองภายใน

ปรากฏการณ์ธรรมชาติอย่างหนึ่งของประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ในยุคแห่งการเมืองสมัยใหม่ คือการแทรกแซงทางการเมืองของกองทัพ¹ ไม่ว่าจะเป็นไปด้วยทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม ประเทศไทยก็เป็นเช่นเดียวกัน

การจัดตั้งกองทัพประจำการของไทยตั้งแต่แรกเริ่มตั้งขึ้นมาเพื่อรองรับอำนาจทางการเมืองของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่เมื่อสถาบันกองทัพพัฒนาและเติบโตต่อมา กองทัพก็มิได้ยอมที่จะอยู่ในฐานะเพียงแค่ว่าเป็นเครื่องมือรักษาอำนาจทางการเมืองของรัฐเท่านั้น หากแต่ว่าได้มีทหารบางส่วนพยายามผลักดันให้กองทัพเข้ามามีบทบาทโดยตรงที่เป็นผู้กำหนดนโยบายทางการเมืองโดยตรง กรณีกฎ ร.ศ. 130 เป็นตัวอย่างแรกที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามนี้ อย่างไรก็ตามความพยายามนี้ก็ล้มเหลว จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2475 คณะราษฎรซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกองทัพ และบุคลากรของกองทัพจำนวนหนึ่งเข้าร่วมในการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้จึงสามารถผลักดันการเปลี่ยนแปลงนี้ได้สำเร็จ ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการเปิดโอกาสให้กองทัพเข้ามามีบทบาทแทรกแซงทางการเมืองโดยตรงจากเงื่อนไซค์ดังกล่าวนี้เองจึงทำให้กองทัพกับการเมืองมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ได้

ในฐานะที่กองทัพอากาศเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างของกองทัพไทย จึงหลีกเลี่ยงมิได้ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะขอบเขตของการเมืองภายในเช่นเดียวกับกองทัพอื่น ๆ ด้วย แต่เนื่องจากโครงสร้างของกองทัพมีลักษณะที่รวมศูนย์ และมีการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น การศึกษาบทบาทของกองทัพที่ชัดเจน

---

¹ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ยังเคิร์กกับทหารประชาธิปไตย : การวิเคราะห์บทบาททหารในการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2525), หน้า 14.

อย่างหนึ่งก็คือการศึกษาบทบาทของผู้นำนายทหารชั้นนำในกองทัพนั่นเอง เพราะผู้นำนายทหารและกลุ่มผู้นำนายทหารในกองทัพก็คือผู้ที่ตัดสินใจในค่านโยบายและการกำหนดบทบาทของกองทัพ สำหรับกองทัพอากาศนั้นปรากฏว่าในสมัยที่จอมพลอากาศพื้น รณนากาศ ฤทธิราช เป็นผู้นำนายทหารอากาศ เป็นสมัยที่กองทัพอากาศเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับทางการเมืองมากที่สุด ด้วยเหตุนี้ในบทนี้จะศึกษาบทบาทและความสัมพันธ์ของกองทัพอากาศกับการเมืองภายในโดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง โดยถือเอาสมัยจอมพลอากาศพื้น รณนากาศ ฤทธิราช เป็นเกณฑ์ดังนี้

ช่วงที่ 1 บทบาทและความสัมพันธ์ของกองทัพอากาศกับการเมืองภายในก่อนสมัยจอมพลอากาศพื้น รณนากาศ ฤทธิราช

ช่วงที่ 2 บทบาทและความสัมพันธ์ของกองทัพอากาศกับการเมืองภายในสมัยจอมพลอากาศพื้น รณนากาศ ฤทธิราช

ช่วงที่ 3 บทบาทและความสัมพันธ์ของกองทัพอากาศกับการเมืองภายในหลังสมัยจอมพลอากาศพื้น รณนากาศ ฤทธิราช

ช่วงที่ 1 บทบาทและความสัมพันธ์ของกองทัพอากาศกับการเมืองภายในก่อนสมัยจอมพลอากาศพื้น รณนากาศ ฤทธิราช

เมื่อแรกสถาปนากองทัพอากาศนั้น นาวาอากาศเอก พระเวชยันตรังสฤษฏ์ (มณี มหาสันตะ เวชยันตรังสฤษฏ์) ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้นำนายทหารอากาศคนแรก ระหว่าง พ.ศ. 2480-2484 กองทัพอากาศก่อนหน้านั้นจนถึงสมัย นาวาอากาศเอก พระเวชยันตรังสฤษฏ์มีบทบาทน้อยมาก ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผล 2 ประการ คือ

ประการแรก กองทัพอากาศไม่ได้มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ในทางตรงกันข้ามกองทัพอากาศซึ่งในขณะนั้นมีฐานะเป็นกรมอากาศยาน กลับไปเข้ากับฝ่ายตรงข้ามคณะราษฎรคือฝ่ายกบฏวรเดชด้วย เมื่อรัฐบาลปราบกบฏเรียบร้อยแล้ว จึงปลดพันเอก พระยาเวหาสยานศิลปสิทธิ์ เจ้ากรมอากาศยาน

* ต่อมาได้รับพระราชทานยศเป็น พลอากาศโท.

พันโท พระเทพเวศร์อำนวยการพิเศษ เสนาธิการกรมอากาศยาน นอกจากนี้นายทหารซึ่งเป็นกำลังของกรมอากาศยานถูกจับ ถูกปลด และต้องโทษทางการเมือง ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2476 ประมาณ 36 คน

ทางฝ่ายรัฐบาล คือ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา กับ พันโท หลวงพิบูลสงคราม¹ ได้แต่งตั้งนาวาอากาศเอก พระเวษยันตรังสฤษฎ์ ผู้ช่วยเจ้ากรมอากาศยานฝ่ายเทคนิคเป็นเจ้ากรมอากาศยาน² เนื่องจากช่วงนั้นไม่มีบุคคลใดจะเหมาะสมเท่ากับนาวาอากาศเอก พระเวษยันตรังสฤษฎ์ เพราะกรมอากาศยานกำลังอยู่ในช่วง "ถูกละหลุม" และนาวาอากาศเอก พระเวษยันตรังสฤษฎ์ได้ดำรงตัวเป็นกลางไม่เข้าฝ่ายใด ดังที่พลอากาศเอกพระริน หงสกุล ได้เล่าถึงการวางตัวของนาวาอากาศเอก พระเวษยันตรังสฤษฎ์ไว้ดังนี้

...ตลอดเวลาที่บ้านเมืองมีปัญหา ไม่ว่าจะทางการเมือง ในกรณีการเปลี่ยนแปลงการปกครองหรือกรณีพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอหรือปัญหาเกี่ยวกับกบฏต่างประเทศ เมื่อมีผู้ไปสนทนากับท่าน ในฐานะนายทหารชั้นผู้ใหญ่เพื่อจะ "หุยังเสียด" ท่านมักจะชี้ให้ดูเครื่องหมายคอ หรือเครื่องหมายยศของท่านว่าไม่ใช่ "ฝ่ายบุญ" ไม่อาจออกความเห็นได้³

นาวาอากาศเอก พระเวษยันตรังสฤษฎ์นั้นไม่ใช่หนักบิน ตามปกติแล้วเจ้ากรมอากาศยานจะต้องเป็นนักบิน แต่ในตอนที่นั้นนักบินถูกจับหมด เหลือแต่ร้อยเอกขุนรณภากาศ^{**} (พื้น รณภากาศ ฤทธาคนี) ซึ่งเป็นนักบินแต่มีอาวุโสน้อย ถ้าตั้งร้อยเอก ขุนรณภากาศเป็นเจ้ากรมอากาศยานจะไม่เหมาะสม ในภาวะที่เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อทุกสิ่งทุกอย่าง กำลังผันผวน เกิดความแตกแยก ซากความสามัคคี ไม่มีระเบียบวินัย นายทหารชั้นประทวน

* ต่อมาได้รับพระราชทานยศเป็น จอมพล.

²กระทรวงกลาโหม, คำสั่งทหารที่ 174/9086 ลงวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476.

³พลอากาศเอกพระริน หงสกุล, "ผู้บังคับบัญชาทหารอากาศคนที่ 3 ของผม" ข่าวทหารอากาศ ปีที่ 26 ฉบับที่ 6.

** ต่อมาได้รับพระราชทานยศ เป็นจอมพลอากาศ.

ในกรุงเทพฯ ไม่เคารพนับถือนายทหารสัญญาบัตรที่คอนเมืองโคยกกล่าวหาว่าเป็นพวกบฏ ไม่มีใครไว้วางใจใคร ตั้งหน้าระแวงกัน⁴ สภาพของทหารในกรมอากาศยานขณะนั้นมีลักษณะขวัญเสียและอยู่ในภาวะที่กรมอากาศยานเกือบสลายตัว⁵ ในภาวะเช่นนี้ถ้ารัฐบาลตั้งบุคคลอื่นนอกวงการของกรมอากาศยานก็จะทำให้ทหารของกรมอากาศยานขาดกำลังใจในการทำงาน ยิ่งไปกว่านี้พระเวชยันตรังสฤษฎ์ ยังเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่า "เป็นคนซื่อสัตย์ ใจเย็น ทำงานดี ประณีประนอม สมถะ มีความเมตตากรุณา"⁶ นอกจากนี้รัฐบาลยังฟังเสียงของร้อยเอก ชุมนพภาคาศ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของฝ่ายรัฐบาลในกิจการบินที่ทำการต่อต้านฝ่ายกบฏ เป็นบุคคลใกล้ชิดซึ่งพันโท หลวงพิบูลสงครามไว้วางใจมาก⁷ ดังที่ร้อยเอก ชุมนพภาคาศ เล่าไว้ว่า

...ข้าพเจ้าได้ทราบเรียนขอรับรอง พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา และพันโท หลวงพิบูลสงคราม พร้อมกับเรียนชี้แจงเหตุผล ขอให้อาจารย์พระเวชยันตรังสฤษฎ์ และพันโทพระศิวศิคุสคราม เป็นผู้ปกครองดูแลกรมอากาศยาน เพราะความคึกเหิมของข้าพเจ้าแล้วยังมองไม่เห็นท่านผู้ใดเหมาะสมมาก ยิ่งกว่าท่านทั้งสองนี้ เมื่อท่านทั้งสองได้พิจารณากันช่วงระยะเวลาหนึ่ง แล้วก็ตกลง⁸

อย่างไรก็ตาม เพื่อความมั่นใจมากขึ้นและเพื่อป้องกันมิให้กรมอากาศยานเข้าไปช่วยเหลือฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลอีก รัฐบาลจึงส่งคนของฝ่ายรัฐบาลเข้ามา

⁴ พลอากาศเอกหะริน หงสกุล, "ผู้บัญชาการทหารอากาศคนที่ 3 ของผม", หน้า 3.

⁵ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี, "กรมอากาศยานเกือบสลายตัว", หน้า 81.

⁶ พลอากาศเอกหะริน หงสกุล, อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพลอากาศเอก มุณี มหาสันทนะ เวชยันตรังสฤษฎ์ 30 มีนาคม 2528 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ กรมสารบรรณทหารอากาศ, 2528), หน้า 3.

⁷ สัมภาษณ์จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2529.

⁸ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี, "กรมอากาศยานเกือบสลายตัว", หน้า 78.

ควบคุมหน่วยงานที่สำคัญของกรมอากาศยานโดยย้ายพันโท พระศิปลศศตราคม จาก กองทัพบกมาเป็นรองเจ้ากรมอากาศยาน พันโทหลวงกาจสงคราม เป็นฝ่ายเสนาธิการ กรมอากาศยาน และแต่งตั้งให้บุคคลทั้งสองมียศเป็นนาวาอากาศเอก โดยเฉพาะ พันโท หลวงกาจสงครามนั้น เป็นหนึ่งในผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 และได้มีบทบาทสำคัญมากเช่นเมื่อครั้งพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นหัวหน้า ยึดอำนาจทางการเมืองจากรัฐบาลชุดพระยามโนปกรณนิติธาดา ก็ได้มอบหมายให้ พันโท หลวงกาจสงครามเป็นหัวหน้าคณะนายทหาร นำจดหมายไปแจ้งแก่พระยามโนปกรณนิติธาดาเพื่อขอให้ลาออก และในการปราบกบฏบวรเดช พันโท หลวงกาจสงครามก็มีบทบาทที่สำคัญอยู่มาก บุคคลทั้งสองมาคุมกำลังและกำกับการทำงาน ในกรมอากาศยานอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจการสั่งการต่าง ๆ ตกอยู่ที่ นาวาอากาศเอก หลวงกาจสงครามแทบทั้งสิ้น⁹

ประการที่สอง กองทัพอากาศเพิ่งได้รับการยกฐานะจากกรมทหารอากาศ เป็นกองทัพอากาศ กองทัพอากาศในยุคเริ่มต้นนี้จึงต้องพยายามสร้างองค์กรให้เข้มแข็ง เพื่อยกฐานะให้ทัดเทียมกับอีกสองกองทัพ จึงต้องเร่งจัดระบบงานภายในให้เป็นระเบียบ ให้เร็วที่สุด ต้องเร่งสร้างความเป็นปึกแผ่น ความมั่นคงให้แก่กองทัพของตนเอง ทั้งที่พันโท ประทีปต์ เจียรวานิช อดีตนายทหารคนสนิทของนาวาอากาศเอก พระเวชยันตรังสฤษฎ์ อธิบายว่า

... กองทัพอากาศนั้นมีขนาดเล็กเมื่อเทียบกับกองทัพอื่นเขา พระเวชยันตรังสฤษฎ์ ทานตระหนักในเรื่องนี้ ทานบอกกับผมว่า เราต้องช่วยกันสร้างกองทัพอากาศของเราอย่าให้หน้อยหนา กองทัพอื่น เรื่องนอกกองทัพอย่าไปยุ่ง โดยเฉพาะท่านมีไข่นักบิน ท่านจึงต้องศึกษาเรื่องการบิน ทานสนับสนุนในเรื่องนี้อย่างมาก ส่วนเรื่องช่างเทคนิคยังไม่ต้องพูดถึงท่านพัฒนาคนนี่มาก¹⁰

นาวาอากาศเอก พระเวชยันตรังสฤษฎ์ได้พัฒนากิจการของกองทัพอากาศทุกด้าน ทั้งในค่านยุทธการและการพัฒนากำลังพล เช่น มีการส่งนายทหารไปศึกษา

⁹จากการสัมภาษณ์ พันโทประทีปต์ เจียรวานิช เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2530.

¹⁰จากการสัมภาษณ์ พันโทประทีปต์ เจียรวานิช เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2530.

และงานต่างประเทศเพิ่มเติม เมื่อนายทหารเหล่านั้นได้เดินทางกลับจากการปฏิบัติงานแล้ว กองทัพอากาศก็จัดให้มีงานแสดงการบิน (Air display) เมื่อกลางปี พ.ศ. 2482 เป็นครั้งแรกในประเทศไทยและเอเชีย¹¹ นอกจากนี้กองทัพอากาศยังได้ซื้อเครื่องบินขับไล่ เครื่องบินทิ้งระเบิด และสร้างเครื่องบินโจมตีแบบ จ.2 (วอท์คอร์แซร์) ขึ้นใช้เอง¹²

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ากองทัพอากาศจะเคยได้ชื่อว่าเป็นฝ่ายร่วมกับบก ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้กองทัพอากาศมิได้รับความไว้วางใจมากนัก แต่รัฐบาลคณะราษฎรก็ยังได้จัดสรรผลประโยชน์และตำแหน่งในคณะบริหารแก่ผู้บัญชาการทหารอากาศ ทั้งนี้ก็เพื่อหวังจะได้รับความช่วยเหลือจากกองทัพอากาศ รัฐบาลพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้มอบตำแหน่งรัฐมนตรี แก่นาวาอากาศเอก พระเวษยันตรังสฤษฎ์ ใน พ.ศ. 2480¹³ ต่อมาในสมัยรัฐบาลของพันเอก หลวงพิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-พ.ศ. 2485 นาวาอากาศเอก พระเวษยันตรังสฤษฎ์ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการ¹⁴ จะเห็นได้ว่านอกจากนาวาอากาศเอก พระเวษยันตรังสฤษฎ์จะดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศอยู่แล้ว ยังได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีด้วยหลังจากนาวาอากาศเอก พระเวษยันตรังสฤษฎ์พ้นจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศใน พ.ศ. 2484 แล้ว และได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่อมาอีกหลายครั้ง

นาวาอากาศเอก หลวงอชีกเทวเดช* (บุญเจียม โกมลมิตร) ได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศแทน (พ.ศ. 2484-2486) ในระหว่างเกิดกรณี

¹¹ พลาอากาศเอกหะริน หงสกุล, อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพลาอากาศเอก มณี มหาสันทนะ เวชยันตรังสฤษฎ์ 30 มีนาคม 2528, หน้า 12.

¹² กระทรวงกลาโหม, ประวัติกองทัพอากาศไทยในรอบ 200 ปี พ.ศ. 2325-2525, หน้า 299.

¹³ ชค หัสบัวเรอ และ ปรีชา สามัคคีธรรม, 35 ปีแห่งยุคประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรเจริญ, 2511), หน้า 133.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 173.

* ต่อมาได้รับพระราชทานยศเป็น พลาอากาศตรี.

พิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส นาวาอากาศเอก พระเวษยันตรังสดัญญ์ ซึ่งดำรงตำแหน่ง
 ผู้บัญชาการทหารอากาศ นาวาอากาศเอก หลวงอชิภเทวเกษ ได้ดำรงตำแหน่งแม่ทัพ
 อากาศสนาม เนื่องจากเป็นนักบินจึงมีความรู้ในค่านยุทธการ การปฏิบัติการทางอากาศ
 ซึ่งต่อมาในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2484 ก็ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการ
 ทหารอากาศแทนนาวาอากาศเอก พระเวษยันตรังสดัญญ์ ในช่วงเวลานี้กองทัพอากาศ
 ได้เข้าไปมีบทบาทในด้านการสู้รบในกรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศสและสงครามมหาเอเซีย
 บุรพา เป็นการใช้ยุทธวิธีทางอากาศในการต่อสู้ คือ ทหารอากาศได้ปฏิบัติการรบใน
 อากาศ การโจมตีเป้าหมายทางอากาศ และการรบบร่วมกับหน่วยทางภาคพื้นดิน ปรากฏ
 ผลการปฏิบัติการรบคือกองทัพอากาศสามารถรองความเป็นเจ้าอากาศเหนือยุทธบริเวณ¹⁵
 นับได้ว่าเป็นครั้งแรกของประวัติศาสตร์การรบไทยที่ใช้กำลังทางอากาศเข้าปฏิบัติการ

อนึ่ง จากสงครามครั้งนี้เองเป็นการแสดงให้เห็นว่ากองทัพอากาศสามารถ
 ปฏิบัติภารกิจหลักได้อย่างสมบูรณ์ คือ การป้องกันน่านฟ้า¹⁶ เมื่อกรณีพิพาทอินโดจีน
 ฝรั่งเศสสิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2484 ปีเดียวกันนั้นเองก็เกิดสงครามมหาเอเซียบุรพาขึ้น
 ขณะนั้นพลอากาศตรี หลวงอชิภเทวเกษ ยังเป็นผู้บัญชาการทหารอากาศต่อไปจนกระทั่ง
 ในตอนกลางของสงคราม พ.ศ. 2486 พลอากาศตรี หลวงอชิภเทวเกษต้องพ้นจาก
 ตำแหน่งเนื่องจากการสำรวจของในคลังของกองทัพอากาศปรากฏว่าของในคลัง
 จำนวนหนึ่งหายไป พลอากาศตรี หลวงอชิภเทวเกษในฐานะผู้บัญชาการทหารอากาศ
 จึงต้องรับผิดชอบในเรื่องนี้¹⁷ เหตุการณ์นี้น่าจะวิเคราะห์ได้ว่าพลอากาศตรีหลวงอชิภ
 เทวเกษคงไม่ใช่พวกของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพราะสาเหตุที่ต้องพ้นจากตำแหน่ง
 ของพลอากาศตรี หลวงอชิภเทวเกษนั้นเป็นเรื่องเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เนื่องจากใน

¹⁵ กระจ่างกลาโหม, ประวัติกองทัพไทยในรอบ 200 ปี พ.ศ. 2325-2525,
 หน้า 304.

¹⁶ กองทัพอากาศ, ประวัติการยุทธทางอากาศกรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส
พ.ศ. 2483-2484 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ,
 2519), หน้า ช.

¹⁷ สมภาษณ์ พันโทประสิทธิ์ เจียรวานิช เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2530.

ภาวะสงครามสิ่งของก็ต้องการสูญเสียหรือเสียหายเป็นธรรมดา หากแต่ผู้นำรัฐบาลคือจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องการให้พลอากาศตรีพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ซึ่งเป็นบุคคลที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไว้วางใจมาก¹⁸ มาดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศ ดังนั้นพอเกิดปัญหาเรื่องของภายในคลังของกองทัพอากาศหาย จึงเป็นการสอดคล้องกันที่จะถือเป็นข้ออ้างในการที่จะดึงพลอากาศตรีพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ขึ้นมาดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศ อย่างไรก็ตาม พลอากาศตรีพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ก็ยังมีได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศ แต่กลับเสนอให้พลอากาศตรี หลวงเทวฤทธิพิณลิก (กาพย์ หัตถคานนท์) ขึ้นมาดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศแทนพลอากาศตรี หลวงอชิกรัตนาเดชะ ทั้งนี้เพราะพลอากาศตรีพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี คำนึงถึงเรื่องระบบอาวุโส ดังที่จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี เล่าว่า "จอมพล ป. จะให้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศแต่ยอมรับไม่ได้ เพราะยังเป็นเด็ก อวุโสน้อย ยังมีผู้ใหญ่กว่า เช่นพี่กาพย์"¹⁹

และพลอากาศเอกหะริน หงสกุล ได้เล่าเหตุการณ์ในตอนนี้ว่า

ผู้บัญชาการหลวงอชิกรัตนาเดชะ พ้นตำแหน่งไป และนายกรัฐมนตรีกองการจะให้ผู้บัญชาการสุรภรณา รับตำแหน่งแทน ถึงกับตั้งชื่ออู่เออรณนภากาศ ในประเทศเขมร (ส่วนที่ตกมาเป็นของไทย) แล้ว แทนทานไม่ยอมรับ คงสนับสนุนให้ผู้บัญชาการหลวงเทวฤทธิพิณลิกเป็นก่อนตามลำดับ²⁰

และก่อนหน้านี้อากาศตรี หลวงเทวฤทธิพิณลิกก็ได้มีบทบาทในกองทัพอากาศมาแล้ว ตั้งแต่สมัยนาวาเอก พระเวษยันตรังสฤษดิ์ เป็นผู้บัญชาการทหารอากาศ

¹⁸ สัมภาษณ์ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี วันที่ 18 ธันวาคม 2529.

* ต่อมาได้รับพระราชทานยศเป็น พลอากาศโท.

¹⁹ สัมภาษณ์ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี วันที่ 18 ธันวาคม 2529.

²⁰ พลอากาศเอกหะริน หงสกุล, "ผู้บัญชาการทหารอากาศคนที่ 3 ของผม", หน้า 10.

ทั้งนี้เพราะผู้ที่บริหารกองทัพอากาศในขณะนั้นคือนาวาอากาศเอก พระเวชยันตวังสฤกษ์ มิได้เป็นนักบิน อีกทั้งนาวาอากาศเอก พระศิลาปศุสตราคม นาวาอากาศเอก หลวง กาจสงคราม เป็นคนนอก ค้วยเหตุนี้กิจการหลายอย่างภายในกองทัพจึงจำเป็นต้อง ปรึกษาคณะในกองทัพคือนาวาเอกหลวงเทเวฤทธิ์พันธ์เล็ก คั้งที่พลอากาศเอกหะริน หงสกุล ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

...ท่านผู้บัญชาการ (พลอากาศโทหมื่น มหาสันตนะ เวชยันตวังสฤกษ์) รอง ผู้บัญชาการ (นาวาเอก พระศิลาปศุสตราคม และเสนาธิการ (นาวาอากาศเอก หลวง กาจสงคราม) ท่านไมใช่ นักบิน รองผู้บัญชาการกับเสนาธิการเพิ่งย้ายมา อยู่ที่กองทัพอากาศ เมื่อหลังกบฏ 76 ท่านก็ถือว่าท่านเป็นลูกออกการ 24 มิถุนายน และรัฐบาล (ก็คือคณะผู้ออกการและสงทานมาคุม) ท่านก็มีอำนาจโชยอยู่...คั้งนั้น ในบางครั้งคราวท่านเสนาธิการซักจะแรงไป ท่านผู้บัญชาการก็ไ้ผมไปเชิญ คุณหลวงเทเวฤทธิ์มาพบควยความรอบรู้กว้างขวาง ความสุขุมคัมภีรภาพของท่าน ผู้บัญชาการผสมกับความ เป็นนักบินอาวุโสที่สุด และความ เป็นนายทหารฝ่าย เสนาธิการของหลวงเทเวฤทธิ์ ท่านก็ช่วยให้สถานการณอยู่ ในความพอดีไ้โดยย²¹

ค้วยเหตุนี้ถึงแม้จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะสนับสนุนพลอากาศตรีพื้น รณนภาภาค ฤทธาคนี ให้มีตำแหน่งสูงขึ้นเพื่อควบคุมกองทัพอากาศ แต่ค้วยกองทัพ อากาศเป็นกองทัพขนาดเล็ก นายทหารมีความสัมพันธ์ส่วนตัวใกล้ชิดสนิทสนมกัน จึงทำให้ทุกคนรู้จักกันเป็นอย่างดี²² จึงทำให้พลอากาศตรีพื้น รณนภาภาค ฤทธาคนี ตระหนักในเรื่องนี้ดี ว่าเมื่อเทียบกับพลอากาศตรี หลวงเทเวฤทธิ์พันธ์เล็กและตนเอง ยังมีความเหมาะสมไม่เพียงพอ จึงต้องรอเวลาให้เหมาะสมยิ่งกว่านี้ไปก่อน

การที่พลอากาศโท หลวงเทเวฤทธิ์พันธ์เล็กมิได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้บัญชาการ ทหารอากาศแต่แรกนั้นเป็นเพราะมีสาเหตุมาจากคดีกบฏบวรเดช ในกรณีนี้พลอากาศเอก หะริน หงสกุล ได้อธิบายไว้ว่า

²¹พลอากาศเอกหะริน หงสกุล, "ผู้บัญชาการทหารอากาศคนที่ 3 ของผม", หน้า 3-4.

²²"รั้วสีเทา" ข่าวทหารอากาศ ปีที่ 29 ฉบับวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2512, หน้า 44.

...ในกฎบัตร เคชถึงแม้ว่าหลวงเหวฤทธิพันธ์จะพุ่มลทินไม่ตีคร่างแหเหมือน
คนอื่น ๆ แต่รัฐบาลในขณะนั้นก็ไม่คอยใครมองทานอย่างไวใจนัก ในขณะเดียวกัน
เพื่อนรุ่นน้องของท่านคือ ผู้บัญชาการทหารอากาศ เป็นผู้ที่รัฐบาลเชื่อถือไว้วางใจ
อย่างมาก²³

แต่ด้วยเหตุที่พลอากาศโท หลวงเหวฤทธิพันธ์เคยเป็นครุการบินพลอากาศตรี
พื้น รชนอากาศ ฤชธานี ประกอบกับมีความสนิทสนมกันดีเป็นการส่วนตัวมาก่อน²⁴
ทางรัฐบาลคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงยอมแต่งตั้งพลอากาศโท หลวงเหวฤทธิ
พันธ์ เป็นผู้บัญชาการทหารอากาศ ในวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2486²⁵ และให้
พลอากาศตรีพื้น รชนอากาศ ฤชธานี เป็นรองผู้บัญชาการ

ในวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2486 มีพระบรมราชโองการปรับปรุงคณะ
รัฐมนตรีโดยมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ปรากฏว่าพลอากาศโท
หลวงเหวฤทธิพันธ์ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี และตั้งแต่นั้นมาแม้ว่าจอมพล ป.
พิบูลสงคราม จะพ้นตำแหน่งเพราะแพ้ศึกวางบัญญัติเพื่ออนุมัติพระราชกำหนดระเบียบ
บริหารราชการเพชรมุขและพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบรมมณฑล²⁶ จึงต้องลาออก
จากการเป็นนายกรัฐมนตรี นายควง อภัยวงศ์ ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

²³พลอากาศเอกหะริน หงสกุล, "ผู้บัญชาการทหารอากาศคนที่ 3 ของผม",
หน้า 9-10.

²⁴จอมพลอากาศพื้น รชนอากาศ ฤชธานี, หนังสืออนุสรณ์พระราชนาน
เพลิงศพ พลอากาศโท หลวงเหวฤทธิพันธ์ (กาพย์ ทัศนาคานนท์) (พระนคร :
โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ, 2508), หน้า 20.

²⁵กองทัพอากาศ, หนังสืออนุสรณ์งานพระราชนานเพลิงศพ พลอากาศโท
หลวงเหวฤทธิพันธ์ (กาพย์ ทัศนาคานนท์) (พระนคร : โรงพิมพ์กรมสารบรรณ
ทหารอากาศ, 2508), หน้า 9.

²⁶รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 4/2487 (สามัญ) สมัยที่ 2
วันที่ 20 กรกฎาคม 2487 และ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5/2487
(สามัญ) สมัยที่ 2 วันที่ 22 กรกฎาคม 2487.

พลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์พันธ์ิก ได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีและต่อมาเมื่อนายทวี
บุญยเกตุ ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์พันธ์ิกก็ยังคงได้รับตำแหน่ง
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมอีกต่อมา

พลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์พันธ์ิก ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศ
ตั้งแต่ พ.ศ. 2486-พ.ศ. 2492 ซึ่งเป็นช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และช่วง
ที่ทำสงครามสิ้นสุดลงใหม่ ๆ ภาวะทางการเมืองอยู่ในสภาพที่ไม่มั่นคง เกิดปัญหา
ต่าง ๆ มากมาย และปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งก็คือการที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม
ยอมเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายญี่ปุ่น จึงทำให้ฐานะของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม
ตกเป็นผู้แพ้สงครามกับญี่ปุ่นด้วย ภัยเหตุการณ์นี้เมื่อสงครามสงบลงแล้วจึงมีการออก
พระราชบัญญัติอาญากรสงครามฟ้องผู้ร่วมมือกับญี่ปุ่น ซึ่งในจำนวนนี้มีนายทหารอากาศ
รวมอยู่ด้วยหลายคน แต่ที่สำคัญคือ พลอากาศตรีพัน รณนภากาศ ฤทธาคนี กับ
นาวาอากาศเอก หม่อมเจ้ารังษิยากร อากาศ พลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์พันธ์ิก
ในฐานะที่เป็นผู้บัญชาการทหารอากาศได้ให้ความช่วยเหลือแก่นายทหารทั้งสองเป็น
อย่างดี โดยเตรียมหลักฐานการต่อสู้ไว้ให้พร้อม²⁷ กรณีนี้ถูกยกฟ้อง พลอากาศตรีพัน
รณนภากาศ ฤทธาคนี และ นาวาอากาศเอก หม่อมเจ้ารังษิยากร อากาศ ก็พ้น
ข้อหาไป

ระหว่าง พ.ศ. 2488-2490 นั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลรวม 5 ชุด
ซึ่งเป็นรัฐบาลพลเรือน ทำให้เสถียรภาพรัฐไม่มั่นคง นอกจากรัฐบาลจะเผชิญปัญหา
ทางการเมืองแล้ว ยังมีปัญหาทางด้านการเศรษฐกิจ สังคม เช่น เกิดภาวะเงินเฟ้อ
ค่าของเงินต่ำ สินค้ามีราคาสูง ค่าครองชีพสูง ชาวบริโภคชาดแคลน โจรผู้ร้ายชุกชุม
การปลดทหารกองหนุนโดยไม่ให้ความช่วยเหลือเท่าที่ควร ปัญหาการคอร์ปชั่นในวง
ราชการ วงการรัฐบาล รวมถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 เกิดเหตุการณ์กบฏฉวีวรรคตของพระบาทสมเด็จพระ

²⁷ พลอากาศเอกพระวิน หงสกุล, "ผู้บัญชาการทหารอากาศคนที่ 3 ของผม",
หน้า 10.

พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล²⁸ สถานการณ์เหล่านี้นำมาซึ่งการไร้เสถียรภาพอย่างรุนแรงของรัฐบาล และนำมาซึ่งการสิ้นสุดของรัฐบาลพลเรือน อย่างไรก็ตามในสมัยรัฐบาลพลเรือนยังได้มีการจัดสรรผลประโยชน์ให้กองทัพอากาศ โดยการแต่งตั้งให้นายทหารอากาศเป็นรัฐมนตรีแทบทุกสมัย แม้ในกรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัฐบาลได้แต่งตั้งพลอากาศตรีหลวงเชิดวุฒากาศ เป็นกรรมการในการสอบสวนร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2489²⁹ แต่คณะกรรมการก็ไม่สามารถสืบคดีตายกรณีสวรรคตได้

การที่รัฐบาลผสมพลเรือนไม่สามารถแก้ปัญหาได้จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สถานการณ์ตึงเครียดและนำมาสู่การรัฐประหาร พ.ศ. 2490 เมื่อทหารกลุ่มหนึ่งได้รวมตัวกันเพื่อแทรกแซงทางการเมืองเพื่อแก้ไขวิกฤตการณ์ตามวิธีการที่ตนต้องการ ทหารกลุ่มนี้ได้แก่ พลโทผิน ชุณหะวัณ นาวาอากาศเอกกาจ กาจสงคราม พันโทก้าน จำนงภูมิเวท พันเอกสวัสดิ์ สวัสดิ์เกียรติ และทหารกลุ่มนี้ได้ทำรัฐประหารสำเร็จในวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490

ความจริงก่อนหน้านั้น พลโทผิน ชุณหะวัณ ได้ทาบทาม พลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์พันธุ์กัน เข้าวร่วมควย โดยหวังที่จะอาศัยฐานะของพลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์พันธุ์กันที่เป็นผู้บัญชาการทหารอากาศ ซึ่งคุมกำลังทหารอากาศอยู่ที่คอนเมืองมาไซเป็นกำลังในการรัฐประหาร พลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์พันธุ์กันได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีที่จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี อธิบายไว้ว่า

...สำหรับกองทัพอากาศ "ป่า" (พลโทผิน ชุณหะวัณ) ไปชวน "พี่กาพย์" (อดีตผู้บัญชาการทหารอากาศ) ซึ่งมีฐานะสูงสุดของทหารอากาศ ทั้งอยู่ในประจำการที่คอนเมืองได้ให้ความร่วมมือควยดี เพราะเห็นความเดือดร้อนของประชาชนเป็น

²⁸ สุชิน ศันติกุล, รัฐประหาร พ.ศ. 2490 (นครหลวง : สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2515), หน้า 33-76.

²⁹ รายละเอียดความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนพฤติกรรมการที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง, 2489), หน้า 3.

สำคัญ ขณะที่รัชชชน "พิกาพย์" ให้ร่วมมือทำการรัฐประหารนั้น "ป้า" บอกให้ไป
 ความดูเขียน (พลอากาศตรีพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี) คุย เพราะดูเขียนพักอยู่
 คานตะวันตกของสนามบินคอนเมือง พิกายกล่าววว่า "ตามมาทุกคนที่นี้จะทำให้มีผู้
 สงสัย" เพราะเรื่องการปฏิวัติรัฐประหารกำลังเป็นข่าวหมายประจำทุก ๆ วัน
 ก็ว่าไค่ หลังจาก "ป้า" กลับไปแล้ว ในวันรุ่งขึ้น "พิกาพย์" ก็เรียกชาวพเจ้า
 (ในฐานะรองผู้บัญชาการทหารอากาศ) มากระซิบเรื่องลับสุดยอกคังกล่าว และ
 ห้ามสั่งเตรียมพร้อมแต่ไหนควขันเวรยามใหม่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง
 ยิงขึ้น ครั้นก่อนค่ำ 8 พฤศจิกายน 2490 พลอากาศโท หลวงเทวฤทธิพันธ์หรือ
 พิกายไค่สั่งเตรียมพร้อมแกทหารบางหน่วยที่คอนเมือง และตั้งแควเวลา 23.00
 นาฬิกาของวันเดียวกัน คณะรัฐประหารนำโดย "ป้า" ก็เริ่มปฏิบัติการไค่ผลเป็น
 ที่น่าพอใจ...วันที่ 9 พฤศจิกายน 2490 และราว 09.00 นาฬิกา วันที่
 "พิกาพย์" พร้อมด้วยชาวพเจ้าไค่ไปพบป้า และ ๆ หนา จอมพล ป. พิบูลสงคราม
 ณ กองบังคับการชั่วคราวที่กระทรวงกลาโหม เพื่อแสดงความเคารพและแสดง
 ความยินดีในผลงานที่ "ป้า" นำคณะของท่านปฏิบัติการจนสำเร็จภารกิจในการทำ
 รัฐประหาร เป็นระเบียบเรียบร้อย³⁰

การที่พลอากาศโท หลวงเทวฤทธิพันธ์ตั้งมั่นอยู่ที่คอนเมืองก็เพื่อที่จะสกัดกั้น
 ทหารหัวเมืองที่จะเดินทางเข้ากรุงเทพฯ โดยผ่านคอนเมือง³¹ และพลโทผิน ชุณหะวัณ
 ก็ไค่เล่าเรื่องนี้ว่า

...บ้านเมืองเกิดความไม่สงบปี 2490 นั้น ข้าพเจ้า (จอมพลผิน ชุณหะวัณ) ไค่
 พบกับพลอากาศโท หลวงเทวฤทธิพันธ์ ณ บ้านพักในกองทัพอากาศด้วยตัวเอง
 เมื่อปรึกษาหารือที่จะรวมใจรวมกำลังช่วยระงับความไม่สงบของบ้านเมือง การ
 ปรึกษาหารือในครั้งนี้นั้นนับว่าเป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวกับคอขาดบาดตาย แกก็ไม่มีเส
 ยินดีรวมควเป็นเอกฉันท์ จนเป็นผลให้ข้าพเจ้าทำการไค่สำเร็จ เมื่อวันที่ 8
 มิถุนายน 2490³²

³⁰ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี, หนังสือพระราชทานเพลิงศพ
จอมพลผิน ชุณหะวัณ อ่างในกองทัพอากาศ, หนังสือพระราชทานเพลิงศพจอมพลอากาศ
พื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ตุลาคม 2530 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมสารบรรณ
 ทหารอากาศ, 2530), หน้า 485-486.

³¹ สัมภาษณ์ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี 18 ธันวาคม 2529.

³² จอมพลผิน ชุณหะวัณ, หนังสือพระราชทานเพลิงศพพลอากาศโท หลวง
เทวฤทธิพันธ์ (กาพย์ หักตานนท์) 6 ตุลาคม 2508, หน้า 17.

นอกจากพลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์พันธุ์ พลอากาศตรีพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี แล้ว ยังมีนายทหารอากาศอีก 2 นายที่เป็นบุคคลสำคัญในการร่วมมือกับคณะ รัฐประหาร คือ นาวาอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร และ นาวาอากาศตรีนักรบ บินนรี ซึ่งในขณะนั้นทั้งสองกำลังเรียนอยู่ในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก³³

จากเหตุการณ์ในครั้งนี้จะเห็นได้ว่าสภาวะทางการเมือง ทำให้กองทัพอากาศ ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยผู้นำคณะรัฐประหารคือพลโทผิน ชุณหะวัณ ได้มา ขอให้กองทัพอากาศให้ความร่วมมือหรืออย่างน้อยก็วางเฉย

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ของคณะรัฐประหารกับพลอากาศโท หลวง เทวฤทธิ์พันธุ์ ไม่สู้ราบรื่นนัก ดังจะเห็นได้ว่าพลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์พันธุ์ ไม่ได้ รับตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เลย และในรายชื่อผู้ทำการรัฐประหาร 2490 ก็มิได้ ระบุชื่อพลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์พันธุ์ นอกจากนี้แล้วอีก 2 ปีต่อมาหลังจากเกิด ภัยวังหลวงในวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2492 พลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์พันธุ์ ถูกปลดออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศ ทั้งที่มีอายุราชการเหลืออีก 5 ปี³⁴ แล้วทั้งพลอากาศโทพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ดำรงตำแหน่งแทน ในกรณีจอมพล ป. พิบูลสงคราม บอกว่าไม่เกี่ยวกับการเมือง³⁵ ซึ่งถ้าดูจากการปฏิบัติแล้วอาจ วิเคราะห์ได้ว่าเป็นไปไม่ได้เพราะการที่คณะรัฐประหารเปลี่ยนตัวแม่ทัพนี้อาจมีสาเหตุ พอสันนิษฐานเพียงอย่างเดียวว่า คณะรัฐประหารไม่อาจไว้วางใจหรือควบคุมพลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์พันธุ์ไว้ได้ จึงต้องเอาพลอากาศโทพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ซึ่งเป็นคน

³³ พลอากาศเอกहरิน หงสกุล, 5 รอบที่ระลึกในการทำบุญอายุครบ 60 ปี บริบูรณ์ของพลอากาศเอกहरิน หงสกุล (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมสารบรรณ ทหารอากาศ, 2517), หน้า 72.

³⁴ กองทัพอากาศ, หนังสือพระราชนานเพลิงศพพลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์ พันธุ์ (กาพย์ หักตานนท์) 6 ตุลาคม 2508, หน้า 11.

³⁵ สุภา กาเคอร์ "กฎแมนฮัตตัน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 70.

สนิทและเป็นหัวใจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม มากกว่าเข้าดำรงตำแหน่งแทน แต่ทั้งนี้ก็ไม่มีปฏิกริยาใด จากหน่วยต่าง ๆ ของทหารอากาศ

ในช่วงนี้ จะเห็นได้ว่ากองทัพอากาศมีบทบาททางการเมืองค่อนข้างน้อย ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากก่อนหน้านี้ (พ.ศ. 2475-2480) กองทัพอากาศในขณะนั้นยังเป็นกรมอากาศยาน ไม่ได้มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 แต่ในทางตรงกันข้ามเมื่อ พ.ศ. 2476 ได้เกิดกบฏวราเชษฐกรมอากาศยานได้เข้าร่วมกับฝ่ายกบฏ เป็นผลทำให้กองทัพอากาศไม่ได้รับความไว้วางใจจากรัฐบาล อย่างไรก็ตาม ภัยความก้าวหน้าทางค่านเทคโนโลยีทางอากาศยานของโลกซึ่งได้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีความสำคัญต่อสถานการณ์ทางการทหาร จึงทำให้รัฐบาลต้องให้การสนับสนุนและพัฒนากรมอากาศยาน จนกระทั่งสถาปนาเป็นกองทัพอากาศใน พ.ศ. 2480 ในระยะนี้ กองทัพอากาศต้องสร้างความเป็นปึกแผ่นโดยการจัดองค์กรและพัฒนากองทัพให้ทัดเทียมกับกองทัพบก กองทัพเรือ ทำให้กองทัพอากาศไม่ค่อยได้มีเวลาสนใจกับเรื่องภายนอก กองทัพมากนัก ประกอบกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้บัญชาการทหารอากาศกับผู้บริหารประเทศในขณะนั้นไม่ค่อยราบรื่นด้วย

ช่วงที่ 2 บทบาทและความสัมพันธ์ของกองทัพอากาศกับการเมืองในสมัยจอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ อุทชาคณี

จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ อุทชาคณี เป็นนายทหารอากาศที่มีบทบาททางการเมืองมาตั้งแต่กบฏวราเชษฐ ในการกบฏครั้งนี้ทางฝ่ายกบฏได้กำลังจากกรมอากาศยานมาตั้งระเบิดและใช้ปืนกลยิงกราดมายังที่ตั้งของฝ่ายรัฐบาลที่บางซื่อ และทิ้งระเบิดโจมตีรัฐบาลในเขตพระนคร³⁶ เป็นการรบกวนและขัดขวางการปฏิบัติงานของฝ่ายรัฐบาลเกือบตลอดเวลา เมื่อทางฝ่ายกบฏได้ใช้กำลังทางอากาศช่วย ทางรัฐบาลจึงจำเป็นต้องมีกำลังทางอากาศบ้าง เพื่อเป็นการตอบโต้และตรวจตราการเคลื่อนย้ายกำลังของฝ่ายกบฏ พันโท หลวงพิบูลสงคราม ในฐานะผู้บังคับการกองผสมปราบกบฏจึงต้องจัดหา

³⁶ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ อุทชาคณี, "กรมอากาศยานเกือบสลายตัว" ที่ระลึกในการทำบุญอายุครบ 6 รอบจอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ อุทชาคณี 21 กุมภาพันธ์ 2516, หน้า 68.

กำลังทางค่านนี้ จึงมอบให้ร้อยเอก ชุมนนภากาศซึ่งในขณะนั้นเป็นครูวิชาทหาร
กรมยุทธศึกษาทหารบก รับหน้าที่เป็นทราจการณ์ช่วยรัฐบาลและทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยบังคับ
ทหารอากาศฝ่ายยุทธการและจัดกองบินผสมปราบกบฏ³⁷ คังบันทึกของร้อยเอก ชุ
มนนภากาศตอนหนึ่งว่า

...ภายหลังจากเหตุการณ์ได้เกิดขึ้นแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้รับคำสั่งจากผู้บังคับการ
กองผสม (พันโท หลวงพิบูลสงคราม) พันที่ว่าเป็นผู้พาพบท่านควมมาก และข้าพเจ้า
ก็รีบมาพบท่านโดยทันที เมื่อพบท่านแล้ว คำแรกที่ท่านถามในขณะที่ข้าพเจ้า
รายงานตนอยู่ก็คือ "ยังพอบินได้ไหม" ข้าพเจ้าตอบทันทีว่า "กระผมยังบินได้อยู่"
ข้าพเจ้าเข้าใจว่า เท่าที่ท่านถามเช่นนี้คงจะเป็นการลองใจข้าพเจ้าหรือคงจะ
นึกเป็นห่วงว่าฝีมือบินของข้าพเจ้าจะเรื่อ เพราะข้าพเจ้าเพิ่งการบินไปเขา
เรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารบก และเป็นครูวิชาทหารที่กรมยุทธศึกษาทหารบก
ชั่วคราวระยะหนึ่งประมาณ 3 ปี เมื่อท่านได้ฟังข้าพเจ้าตอบด้วยความมั่นใจเช่นนั้นแล้ว
ผู้บังคับการกองผสมฯ จึงสั่งทวงจางให้ข้าพเจ้าทำหน้าที่ควบคุมการบินที่ห้องสุญญากาศ
ซึ่งกล่าวมาแล้วในตอนต้นราชกิจขอแรกที่ข้าพเจ้าต้องทำ ก็คือสั่งเจ้าหน้าที่ที่ห้อง
สนามหลวงให้ตรวจตราเครื่องบินเท่าที่มีอยู่ ให้มีสภาพพร้อมไว้...บินไปตรวจ
การอยู่ที่คอนเมือง เพื่อทราบความเคลื่อนไหวของฝ่ายกบฏแล้วกลับมารายงาน
ให้ผู้บังคับการกองผสมฯ ทราบทุกระยะ ต่อมาข้าพเจ้าได้รับคำสั่งให้นำ
เครื่องบินไปทิ้งระเบิดที่คอนเมือง ซึ่งเป็นบริเวณที่ฝ่ายกบฏยึดครอง เพื่อเป็น
การตัดกำลังข้าศึกและเป็นการรบกวนทางใหญ่ของระวิงหนุาของกองผสมฯ รุก
เคลื่อนที่ไปไค้เร็วขึ้น เมื่อได้รับคำสั่งแล้วข้าพเจ้าก็กลับมากเตรียมเครื่องบิน
แปรเกดให้พร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจไค้ในวันรุ่งขึ้น³⁸

ทหารอากาศที่เข้าร่วมกับรัฐบาลนอกจากร้อยเอก ชุมนนภากาศ แล้วยังมี
พันโท พระเทวัญอำนวยการ ซึ่งจากความร่วมมือระหว่างร้อยเอก ชุมนนภากาศ กับ
พันโท พระเทวัญอำนวยการ ทำให้รัฐบาลสามารถมีกำลังทางอากาศไว้ดั่งคู่ชกกับ
ฝ่ายกบฏวระเคช สามารถปฏิบัติงานในการสู้รบกับฝ่ายวระเคชได้อย่างมีประสิทธิภาพ

³⁷ ศรีพนม สิงห์ทอง, 12 จอมพลไทย (พระนคร : สำนักพิมพ์รวมสาส์น,
2506), หน้า 314-315.

³⁸ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี, "กรมอากาศยานเกือบสลายตัว"
ที่ระลึกในการทำบุญอายุครบ 6 รอบ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี
21 กุมภาพันธ์ 2516, หน้า 69-70.

คั้งที่จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี เขียนไว้ว่า

... กองบินผสมซึ่งข้าพเจ้าได้ร่วมมือร่วมใจกับพระเทพวชิรา จักตั้งขึ้นนั้นนับว่าเป็นประโยชน์กับฝ่ายรัฐบาลมาก โคปฏิบัติงานสนับสนุนกองผสมปราบกบฏอย่างใกล้ชิด จนกระทั่งการปราบกบฏโคเสรีจลิตลง การปฏิบัติงานของกองบินผสมแต่ละครั้ง ได้รับคำชมเชยจากผู้บังคับการกองผสมปราบกบฏเป็นลายลักษณ์อักษร³⁹

และอีกตอนหนึ่ง จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ได้เล่าถึงบทบาทของตนเองในการปราบกบฏว่า

... ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจจะขึ้นไปสังเกตการณ์ด้วยตนเอง โดยข้าพเจ้าเป็นนักบินขับเอกลำไย กุองแก้ว เป็นผู้ตรวจการณ์และใช้เครื่องบินแอฟโรไปปฏิบัติภารกิจบนเครื่องบินวิ่งขึ้น ข้าพเจ้าได้สั่งผู้บังคับกองบินผสมที่สระบุรีว่า หากข้าพเจ้าไม่กลับมากภายใน 15 นาทีก็นับว่าให้ทิ้งระเบิดสนามบินนครราชสีมาตามแผนที่ที่กำหนดไว้ทันที ไม่ต้องเป็นห่วงข้าพเจ้า⁴⁰

ถึงแม้ว่าทหารอากาศส่วนมากจะเข้าข้างฝ่ายกบฏวรวะนะ จากการที่รัฐบาลได้รื้อยเอก ชุนรณนภากาศ ซึ่งเป็นนักบินที่มีความสามารถก็เท่ากับว่ารัฐบาลมีกำลังทางอากาศไว้ในมือ และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลรักษาอำนาจให้คงอยู่ คั้งที่หนังสือพิมพ์สารชาวฟ้าได้อธิบายไว้ว่า

... การปฏิบัติงานของร้อยเอก ชุนรณนภากาศ คือที่คอนเมืองและนครราชสีมา นับว่าโคผลเป็นที่พอใจของรัฐบาลเป็นอันมาก เพราะทางเคียวเทวั้นที่ฝ่ายรัฐบาลจะทราบความเคลื่อนไหวของฝ่ายกบฏ โคโคจรเร็วและสั่งปฏิบัติการโคทันทวงที่⁴¹

ด้วยเหตุนี้เมื่อการกบฏสิ้นสุดลงร้อยเอก ชุนรณนภากาศ จึงเป็นบุคคลสำคัญโคคเค้นขึ้นมา ส่วนเจ้ากรมอากาศยานซึ่งเข้าข้างฝ่ายกบฏถูกปลด และถูกจำคุก ทำให้ตำแหน่งนี้ว่างลง พันโท หลวงพิบูลสงคราม และพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา

³⁹ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี, "กรมอากาศยานเกือบสลายตัว" ที่ระลึกในการท้าวบุญอายุครบ 6 รอบ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี 21 กุมภาพันธ์ 2516, หน้า 75.

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 74.

⁴¹ สารชาวฟ้า, ฉบับวันที่ 21 พฤษภาคม 2521.

ได้เห็นถึงผลงานของการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตัวของร้อยเอก ชุมนรณภากาศ
ฤทธาคนี ที่มีต่อบุคคลทั้งสอง ทำให้เกิดความไว้วางใจ ประกอบด้วยร้อยเอก ชุมน
รณภากาศ ฤทธาคนี เป็นลูกศิษย์ตอนเรียนอยู่ในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก และเป็น
น้องของพันโทพ็อน ฤทธาคนี ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทร่วมรุ่นของพันโท หลวงพิบูลสงคราม⁴²
ในสถานการณ์ทางการเมืองขณะนั้นจึงต้องห้ามบุคคลที่ทางรัฐบาลไว้วางใจดำรงตำแหน่ง
นี้ ซึ่งจอมพลอากาศหิ้น รณภากาศ ฤทธาคนี ได้เล่าว่า

...ภายหลังที่เหตุการณ์ต่างๆ ได้สงบเรียบร้อยไปแล้ว ข้าพเจ้าได้ถูกเรียกตัว
ให้ไปพบเป็นการด่วน ผู้ใหญ่ฝ่ายรัฐบาลในขณะนั้นได้ถามข้าพเจ้าเป็นการทวนถาม
ว่า ข้าพเจ้าสามารถปกครองกรมอากาศยานโคหรือไม ในทันทีที่ข้าพเจ้าได้รับ
คำสั่งถามข้าพเจ้ารู้สึกตกใจมาก ที่เป็นดังนี้เพราะข้าพเจ้าไม่เคยศึกษามาก่อนแม้แต
น้อยว่าตำแหน่งอันสูงนี้ ก็ยังมีชื่อข้าพเจ้าไปอยู่ในบัญชีของผู้ใหญ่ด้วย จนถึงเรียก
ตัวไปทวนถาม ความความจริงใจของข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้ารู้สึกดีว่ามีอาวุโสหน่อย
และเป็นเด็กเกินไป ความรู้ความสามารถก็ยังไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง พுகุให้
เขาใจง่าย ๆ ก็เห็นว่าจะเป็นอย่างทีคนทั่ว ๆ ไปชอบพูดจากันจนติดปากว่า
"บารมียังไม่ถึง" นั่นเอง ข้าพเจ้าจึงยังจะต้องใช้เวลาอบรมบ่มบารมีให้แตกลา
ออกไปอีก⁴³

ร้อยเอก ชุมนรณภากาศ เมื่อไม่รับตำแหน่งเจ้ากรมอากาศยานก็ได้ไป
ศึกษาวิชาการบินต่อที่ประเทศอังกฤษ จนกระทั่งวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2480 จึง
ได้กลับเมืองไทย เมื่อกลับมาแล้วได้ประจำแผนกที่ 3 กรมเสนาธิการทหารอากาศ
ก็ยังคงมีความสนิทสนมใกล้ชิดกับพันเอก หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
กลาโหมเหมือนดังเดิม ดังที่จอมพลอากาศหิ้น รณภากาศ ฤทธาคนี เล่าให้ฟังว่า
"ในขณะที่ผมกลับมาจากนอก ท่านก็ยังคงให้ความเอ็นดูและไว้วางใจผมเหมือนเดิม
ท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ท่านยังได้ชวนผมมาทำงานกับท่าน
แต่ผมอยากจะอยู่ที่คอนเมืองสักระยะหนึ่งก่อน"⁴⁴

⁴² สัมภาษณ์จอมพลอากาศหิ้น รณภากาศ ฤทธาคนี เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2529.

⁴³ จอมพลอากาศหิ้น รณภากาศ ฤทธาคนี, "กรมอากาศยานเกือบสลายตัว"
ที่ระลึกหาบุญอายุครบ 6 รอบ จอมพลอากาศหิ้น รณภากาศ ฤทธาคนี 21 กุมภาพันธ์
2516, หน้า 77.

⁴⁴ สัมภาษณ์จอมพลอากาศหิ้น รณภากาศ ฤทธาคนี เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2529.

ภาวะการณ์ทางการเมืองในปี พ.ศ. 2480 นั้นกำลังอยู่ในระยะวิกฤต เพราะมีปัญหาการเมือง เช่น พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ซึ่งดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีประกาศยุบสภาในวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2480 สืบเนื่องจากกระทู้ถามของนายเสียง ไชยกาล ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี และยุติเปิดอภิปรายทั่วไป ในนโยบายการจกทรัพย์สินของพระมหากษัตริย์ซึ่งนายไต้ ปาณิกบุตร ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เนื่องมาจากรัฐบาลพระยาพลพลพยุหเสนาได้ออกกฎหมายฉบับหนึ่งเมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2480 มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ให้มีความวัฒนาถาวร จึงได้มีกฎหมายโอนพระคลังข้างที่ไปให้กระทรวงการคลังดูแลต่อไป แต่ก่อนโอนก็ปรากฏว่าบุคคลบางคนในรัฐบาลพระยาพลพลพยุหเสนา มีความปรารถนาจะให้ที่ดินพระคลังข้างที่ไว้ทำที่อยู่อาศัย ซึ่งก็ได้ทำการซื้อขายกันในทำนองปิดบังและในราคาถูก ด้วยเหตุนี้การประชุมสภาในวันนั้นจึงมีการแสดงความไม่พอใจกันมาก⁴⁵ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องความแตกแยกระหว่างผู้นำโดยเฉพาะในหมู่คณะราษฎรระหว่างกลุ่มพระยาพลพลพยุหเสนา กับกลุ่มพระยามโนปกรณนิติธาดา กับพระยาทรงสุรเดช⁴⁶ บรรยากาศทางการเมืองเต็มไปด้วยความตึงเครียด มีข่าวลือการเตรียมการรัฐประหาร พันเอก หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมถูกลอบวางยาพิษ ซึ่งในกรณีนี้ พายัพ โรจนวิภาต ได้เล่าไว้ว่า

...หลวงพิบูลสงครามถูกวางยาพิษ ราชการแถลงข้อความละเอียดว่า เมื่อวันที่ 9 ธันวาคมศกนี้ เวลาประมาณ 16.00 น.เศษ นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พร้อมควายนางพิบูลสงคราม เค้กหญิงเล็ก บุตรี นายนาวาโท หลวงยุทธศาสตร์โกศล ร.น. นายพันโท หลวงเทชะเสนา นายนาวาอากาศตรี ขุนรณนภากาศ พันตรี หลวงประหาร วิบุราราย และนายรอยเอกเผ่า ศรียานนท์ ไครวมรับประทานอาหารกลางวัน พร้อมกัน ณ บ้านพักภายในกองทหาร ป.ศ.อ. บางชื่อ รวม 8 คนด้วยกัน พอเสร็จจากรับประทานของหวานแล้ว ผู้ที่ไครวมโต๊ะทุกคนได้มีอาการผิดปกติ

⁴⁵สุคา กาเคอร์, "กบฏแมนฮัตตัน", หน้า 13-14.

⁴⁶วิเทศกรณีย์, เหตุการณ์ทางการเมือง 43 ปีแห่งระบอบประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รวมการพิมพ์, 2518), หน้า 234.

ปกติจนเป็นที่รู้สึกว่าได้ถูกวางยาพิษ จึงรีบไปกองเสนาธิการ มณฑลทหารบกที่ 1
พญาไททุกคน และนายแพทย์โคจจัดการรักษาพยาบาลเสียทันที ผู้มีอาการมาก
คือนาวาอากาศตรี ขุนรณนภากาศ⁴⁷

นายทหารทุกคนที่ร่วมรับประทานอาหารกับพันเอก หลวงพิบูลสงครามนั้น
เป็นนายทหารจาก 3 เหล่าทัพ ซึ่งพันเอก หลวงพิบูลสงคราม ให้ความสนใจมาก ได้ชวนมา
รับประทานอาหารแล้วพูดคุยกันเกี่ยวกับเหตุการณ์ของบ้านเมือง⁴⁸ ต่อมาในต้นปี
พ.ศ. 2481 พันเอก หลวงพิบูลสงคราม ได้ตั้งตัวนาวาอากาศตรี ขุนรณนภากาศ มาทำ
หน้าที่นายทหารฝ่ายเสนาธิการ ซึ่งมีนายทหารรับใช้ใกล้ชิดอยู่ 3 คน ที่ต้องไปอยู่กับ
พันเอก หลวงพิบูลสงคราม ตลอดเวลาไปไหนไปด้วยกันคือ ทหารบกได้แก่พันเอก
หลวงกาจสงคราม ทหารเรือ นาวาตรี หลวงยุทธศาสตร์โกศล และทหารอากาศ
นาวาอากาศตรี ขุนรณนภากาศ⁴⁹ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างนาวาอากาศตรี
ขุนรณนภากาศ กับร้อยเอกเผ่า ศรียานนท์ นั้นในระยะต่อมาเป็นนายทหารประจำตัว
ของพันเอก หลวงพิบูลสงคราม ด้วยกันทั้งคู่⁵⁰

เมื่อ พันเอก หลวงพิบูลสงคราม ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวันที่ 16
ธันวาคม พ.ศ. 2481 นาวาอากาศโทพัน รณนภากาศ ฤทธาคนี ก็ได้ดำรงตำแหน่ง
สำคัญ ๆ ของกองทัพอากาศใน พ.ศ. 2483 เป็นรองเสนาธิการทหารอากาศ พ.ศ.
2484 เป็นเสนาธิการทหารอากาศ พ.ศ. 2486 เป็นรองผู้บัญชาการทหารอากาศ
และรองแม่ทัพอากาศสนาม

⁴⁷ พายัพ โรจนวิภาต, ยุคหมิ่น พิมพ์ครั้งที่ 2 (สมุทรปราการ : สำนักพิมพ์
สอ เสถบุตร, 2515), หน้า 17.

⁴⁸ สัมภาษณ์ จอมพลอากาศพัน รณนภากาศ ฤทธาคนี เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม
2529.

⁴⁹ พลอากาศเอกहरิน หงสกุล, อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพจอมพลพัน
รณนภากาศ ฤทธาคนี วันที่ 5 ตุลาคม 2530, หน้า 82.

⁵⁰ สัมภาษณ์ จอมพลอากาศพัน รณนภากาศ ฤทธาคนี เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม
2529.

เมื่อปี พ.ศ. 2487 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ยังคงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดและแม่ทัพบกสนามอยู่ในขณะนั้น นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรีภายใต้การสนับสนุนของนายปรีดี พนมยงค์ ในช่วงนี้สถานการณ์ทางการเมืองมีความตึงเครียดและมีแนวโน้มว่าจะเกิดความขัดแย้งกันระหว่างรัฐบาลกับคณะทหาร ค่ายเหตุนี้นี้เพื่อจะคลี่คลายปัญหาดังกล่าว นายควง อภัยวงศ์ จึงขอร้องให้พลอากาศโทพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรองเสนาธิการทหารอากาศ ไปตามความคิดเห็นของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เกี่ยวกับการจัดตั้งรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ นาวาอากาศเอกสกล รสานนท์ ได้เล่าถึงเหตุการณ์ครั้งนี้ว่า

...ตอนท้ายสงคราม จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี มีเรื่องในสภาพูแทนราษฎร รัฐบาลแพโทหวัดในเรื่องที่ไม่รู้ว่าสำคัญอะไร แต่ท่านนายภา ก็ลาออกจึงเกิดความอลเวงกันขึ้นในเรื่องจะจัดตั้งรัฐบาลใหม่ นายควง อภัยวงศ์ ใ้ใครรับเสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี นายควงไม่กล้ารับ เพราะขณะนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด ไม่มีใครเคาใจทานว่าลาออกจริงหรือ ลาออกเล่น ๆ ที่ทานก็อยู่ลพบุรี วันนั้นตอนเย็นข้าพเจ้า (นาวาเอกสกล รสานนท์) อยู่ที่หน่วยทหารอากาศสะแกจุก ริมคลอง ค่ายบางบัว พี่ขุนไฉฉมา เรียกข้าพเจ้าชวนไปลพบุรี ทานใ้ใครรับการขอร้องจากนายควง อภัยวงศ์ ใ้ไป สืบข่าว เวลานั้น 17 น.กว่าแล้ว ข้าพเจ้าไปยังโรงเก็บสิ่งเอาเครื่องแพร์โซลด์ ออกมา ตามปกติช่างจะตองเค็มน้ำมันใ้เค็มถึงเสมอ พี่ขุนกับข้าพเจ้า 2 คน ก็นำเครื่องบินไปยังสนามบินโคกกระเทียม...เราก็รีบไปพบ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่พื้นที่ศูนย์ทหารปืนใหญ่ การไปมาหาสู่ไม่ลำบากเพราะพี่ขุนเคยอยู่กับทานมาแล้ว เมื่อใ้ใครรับค้ำทอว่าทานออกจริง เพราะเห็นอยุ่หน่วยทหารตองแบกภาระอันหนักอึ้ง แล้ว รุงเขาเราก็กลับคอนเมืองอีก พี่ขุนใ้ไปแจ้งใ้ให้นายควงทราบ นายควงจึงมา พบจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในวันนั้นเจรจาเขาใ้ใจกันดีแล้วจึงตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้น⁵¹

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด พลอากาศตรีพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ได้หมดบทบาทลงไปพักหนึ่ง เนื่องจากถูกข้อหาคืออาชญากรสงคราม จนกระทั่ง พ.ศ. 2490 คณะทหารใ้ก่อการรัฐประหาร จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กลับขึ้นมาสู่อำนาจใหม่โดยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในขณะนั้นพลอากาศตรีพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ก็ยังคงดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารอากาศ จนกระทั่ง พ.ศ. 2492 พลอากาศโทพื้น

⁵¹ นาวาอากาศเอกสกล รสานนท์, อนุสรณ์พระราชมารดาเพ็ญศพจอมพล อากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี 5 ตุลาคม 2530, หน้า 118-119.

รณนภากาศ ฤทธาคนี ก็ได้ขึ้นมาเป็นผู้บัญชาการทหารอากาศแทนพลอากาศโท หลวง
เทวฤทธิ์พันธุ์ ซึ่งจอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ได้เล่าว่า

...อาวุโสเราสมควรแล้ว เป็นที่รู้จักของบุคคลต่าง ๆ มีประสบการณ์เกี่ยวกับ
กองทัพอากาศมามาก ประกอบกับหาญจอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้ความสนใจ
ในขณะนั้นจะเลือกใครให้ดำรงตำแหน่งใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการราชการประจำ
หรือรัฐมนตรีก็ตามต้องเลือกเอาคนที่ไว้วางใจ ความไว้วางใจสำคัญมากในการ
เลือกบุคคลรวมรัฐบาล เห็นว่าเราสามารถรับใช้ชาติได้แล้วจึงรับตำแหน่งนี้⁵²

จะเห็นได้ว่าจอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี นั้นเป็นบุคคลที่จอมพล
ป. พิบูลสงคราม ไว้วางใจมากและเป็นผู้ที่ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือจอมพล ป.
พิบูลสงคราม มาตลอด คงนั้นจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงต้องพยายามส่งเสริมจอมพล
อากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ให้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญของกองทัพอากาศมาตลอด
เวลาเช่นเดียวกัน เพื่อให้จะให้พวกของตนเข้าไปคุมกองทัพอากาศเป็นการส่งเสริม
ฐานอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เองด้วย โดยเฉพาะตั้งแต่ พ.ศ. 2491
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งที่สอง

ในระยะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2491-2494 เป็นระยะที่ความสัมพันธ์ระหว่าง
กองทัพบกกับกองทัพเรือไม่ราบรื่นเพราะกองทัพบกกับกองทัพเรือมีความคิดไม่สอดคล้อง
กันในเรื่องรัฐประหาร พ.ศ. 2490 ในฐานะที่กองทัพอากาศเป็นกองทัพที่มีศักยภาพ
ทางด้านอาวุธ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงต้องดึงกองทัพอากาศเข้ามาร่วมมือด้วย
กองทัพอากาศก็ได้เข้ามาเป็นผู้สนับสนุนรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม อย่างเต็มตัว

ต่อมาในปี พ.ศ. 2494 ได้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง คือ กบฏแมนฮัตตัน
ซึ่งเป็นกบฏที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของฝ่ายทหารเรือ ซึ่งมีผลเนื่องมาจากความไม่พอใจ
ที่ฝ่ายกองทัพเรือเคยได้รับจากกรณีกบฏวังหลวง และกรณีที่รัฐบาลซึ่งฝ่ายกองทัพเรือ
ให้ความสนับสนุนถูกฝ่ายกองทัพบกและตำรวจร่วมกันโค่นล้ม นอกจากนี้กองทัพเรือ
ยังไม่ได้รับความไว้วางใจจากรัฐบาลซึ่งมักจะมีนายทหารชั้นผู้ใหญ่จากกองทัพบกเป็น
นายกรัฐมนตรี ในการปรับปรุงส่งเสริมสมรรถภาพและเสริมความเจริญให้แก่กองทัพเรือ
ทำให้กองทัพเรืออยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมไม่ก้าวหน้าเท่ากับกำลังทัพอื่น ๆ⁵³

⁵² สัมภาษณ์จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2529.

⁵³ สุภา กาเตอร์, "กบฏแมนฮัตตัน, หน้า ก.

คณะผู้ก่อการมีหัวหน้าคนสำคัญได้แก่ พลเรือตรีทหาร ชำหิรัญ อดีตผู้บังคับการ กรมนาวิกโยธิน นายทหารนอกราชการ นาวาเอกอานนท์ บุณศิริภาภา ผู้บังคับการกอง เรือรบ นาวาตรีมนัส จารุภา ผู้บังคับการเรือรบหลวงรัตนโกสินทร์ นาวาตรีประกาย พุทธารี และนาวาตรีสุภัทร คันทยาภรณ์ สังกัดกรมนาวิกโยธิน⁵⁴

เหตุการณ์กบฏเกิดวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2494 ซึ่งเป็นวันที่ทางราชการ ได้กำหนดให้มีการประชุมมอบเรือซุกสันคอนแมนฮัตตันที่ทางรัฐบาลสหรัฐอเมริกาโดย องค์การ อี.ซี.เอ. (Economic Cooperation Administration) เป็นผู้มอบให้ รัฐบาลไทย โดยมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เป็นประธานและ ผู้รับมอบฝ่ายไทย ส่วนสหรัฐอเมริกามีนายวิลเลียม เทอเนอร์ ผู้ช่วยเอกอัครราชทูต สหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยเป็นผู้มอบเรือ ค่อนข้างที่ท่าหน้าท่าทางประเทศและแขก ผู้มีเกียรติ คณะผู้ก่อการซึ่งดำเนินการภายใต้การนำของนาวาเอกอานนท์ บุณศิริภาภา และนาวาตรีมนัส จารุภา กับทหารเรือส่วนหนึ่ง โคกเข้าจีเอาตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไปกักขังไว้ ณ เรือรบหลวงศรีอยุธยา ซึ่งจอดทอดสมออยู่ที่หน้ากองทัพอากาศเรือฝั่งธนบุรี แล้ว บังคับให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ลาออกจากตำแหน่งพร้อมกับประกาศปลดบุคคลสำคัญ ในคณะรัฐบาลออกจากตำแหน่ง พลตรี หลวงวิระโยธา เข้าดำรงตำแหน่งแทน ปลด พลอากาศโท หิน รณนากาศ ฤทธาคนี ออกจากผู้บัญชาการทหารอากาศ แล้วแต่งตั้ง พลอากาศโท หลวงเทวฤทธิพิณลิก ดำรงตำแหน่งแทน ปลดพลตำรวจเอก หลวงชาติ ติระการโกศล ออกจากอธิบดีกรมตำรวจ สั่งปลดพลโทสฤษดิ์ ชนระวิชต์ ออกจากตำแหน่ง แม่ทัพภาคที่ 1 แล้วแต่งตั้งพันเอกสมบุญ สุนทรเวช ดำรงตำแหน่งแทน ในขณะเดียวกัน ก็ออกประกาศแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่ขึ้นประกอบด้วย พระสารสาสน์ประพันธ์ เป็น นายกรัฐมนตรี พลเรือตรีทหาร ชำหิรัญ เป็นรองนายกรัฐมนตรี ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พลเรือตรีชลิศ กุลกำมัชร์ เป็นรัฐมนตรี ว่าการกระทรวงกลาโหม พลโทชิต มั่นศิลป์ สีนาคโยธารักษ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

⁵⁴นิยม สุรรองแพ่ง, "ทหารเรือกบฏแมนฮัตตัน" ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรม, 2529), หน้า 31.

มหาดไทย⁵⁵ และได้ประกาศแต่งตั้งให้พลโท หลวงวีระโยธา พลเรือตรีชลิต กุลกำมัชร พลโทกาจ กาจสงคราม พลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์พันธุ์ พลเรือตรีทหาร ขำศิริบุญ และ นาวาเอกอานนท์ บุณศิริภา เป็นผู้รักษาพระนครชั่วคราว ทางฝ่ายรัฐบาลได้ แต่งตั้งนายวรการบัญชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นผู้รักษาการ แทนนายกรัฐมนตรี พลโทสุฤษดิ์ ชนะรัชต์ รองผู้บัญชาการทหารบก พลอากาศเอกพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ผู้บัญชาการทหารอากาศ และพลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์ ฝ่ายตำรวจ เป็นผู้รักษาพระนคร⁵⁶

ในการนี้กองทัพอากาศเป็นแกนนำในการปฏิบัติการณ์ โดยเป็นผู้ออกแถลงการณ์ ทบอโต้ฝ่ายผู้ก่อการอย่างฉับพลัน โดยจอมพลพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี เล่าว่า

... กฎแมนฮัตตัน เอาเจ้านายไปขัง ไม่ประกาศช่วยก็ไม่ได้เพราะรัฐบาล ไม่ได้ออกประกาศอะไร ทหารอากาศออกประกาศไปตั้ง 4 ฉบับ กองทัพบก ได้ออกประกาศตามกองทัพอากาศทำให้พลี้ออกไปก่อน ถึงไม่สั่งปลดก็ตกลง เขาแกสถานการณ์ ตอนนั้นไม่มีใครออกรับทอสถานการณ์เลย⁵⁷

จะเห็นได้จากแถลงการณ์ของกองทัพอากาศที่ออกมา 5 ฉบับ แล้วทาง รัฐบาลจึงประกาศกฎอัยการศึกและกองทัพบกจึงได้เริ่มออกแสดงศั้ว ทางรัฐบาลได้ ยื่นคำขาดให้ผู้ก่อการส่งตัวนายกรัฐมนตรีคืนภายในเวลา 24.00 น. ของวันที่ 29 มิถุนายน มิฉะนั้นจะเข้ามาตรการรุนแรงแต่ปรากฏว่าไม่ได้ผล เพราะฝ่ายผู้ก่อการ ไม่ยอมรับเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น ดังนั้นทางกองทัพอากาศจึงต้องดำเนินการปราบปราม โดยใช้กำลัง จึงจะเห็นได้จากแถลงการณ์ฉบับที่ 7 และฉบับที่ 8

⁵⁵ แผนกเก็บ สสร. เอกสารกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ^{ซึ่ง} วันที่ 24 แผ่นที่ 12 เรื่อง กฎแมนฮัตตัน พ.ศ. 2494.

⁵⁶ เจลิม มลิลลา, "รัฐประหาร 2500" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 58.

⁵⁷ สัมภาษณ์ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2529.

แถลงการณ์กองทัพอากาศ⁵⁸

ฉบับที่ 7

พี่น้องชาวไทยทั้งหลาย

ตามที่ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี จอมพลแปลก พิบูลสงคราม ได้แถลงข่าว
 วิหุขของฝ่ายกบฏนั้น เป็นการปฏิบัติด้วยความจำใจในฐานะถูกบังคับ อย่างไรก็ตาม ทหาร
 อากาศทั้งหลายยังยึดมั่น และถากถางให้ประเทศชาติอันเป็นที่รักยิ่งของเราตลอดจน
 ฯพณฯ ให้พ้นจากภัยพิบัติทั้งหมด ทหารอากาศได้ตกลงใจใช้กระสุนทุกนัดลูกระเบิดทุกลูกระเบิด
 และด้วยเลือดเนื้อทุกอย่างเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ

อนึ่ง ขอให้เห็นว่า การที่ฝ่ายกบฏบังคับ ฯพณฯ จอมพล มากล่านั้นเป็น
 การจี ฯพณฯ จอมพลแต่ผู้เดียว ไม่มีฝ่ายรัฐบาลที่รักษากฎหมายจะเชื่อถือและรับฟัง

(ลงนาม) พลอากาศเอกฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี

ผู้บัญชาการทหารอากาศ

กองทัพอากาศ

วันที่ 29 มิถุนายน 2494

ศูนย์วิทยุทัพบก
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵⁸สุคา กาเคอร์, กฎแมนฮัตตัน, หน้า 185.

แถลงการณ์กองทัพอากาศ⁵⁹

ฉบับที่ 8

กราบเรียน อาณา จอมพล

การกระทำครั้งนี้เป็นเหตุการณือกอง และเรามีแผนการตามที่ทราบกันแล้ว
เสมอมา ทั้งนี้ก็เพื่อล้มล้างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร และเป็นการฉีกกฎหมายในแ่ง
กบฏ ส่วน อาณา ท่านได้กล่าววิงวอนแล้วทางวิทยุ นั้น คือว่า อาณา ถูกควบคุมตัวโดย
พวกกบฏ อาณา ถูกบังคับถึงต้องยินยอมตามทหารเรือบางส่วน เช่น ใช้อาวุธบังคับ
หรือฝ่ายคอมมิวนิสต์แทรกซึม

อันการกระทำใด ๆ เป็นการมิชอบด้วยกฎหมายบ้านเมืองแล้ว ไม่มีใคร
อภัยโทษ อาณา ได้เสียสละเพื่อกฎหมายของประเทศชาติและบ้านเมือง การที่
อาณา จอมพลขอให้เปิดเจรจากับคดียุทธนั้น ก็ขอที่ทหารเรือที่จะปล่อยให้อาณา รวมทั้ง
รัฐบาลได้เข้ามาเจรจากันก่อน

ฉะนั้น การกระทำครั้งนี้ถือว่าเป็นโมฆะทั้งสิ้น ทั้งนี้ อาณา ไคยอมเสียสละ
เพื่อปราบปรามผู้กบฏที่บ้านเมือง ซึ่งทั้งหมดเหล่านี้เราทำเพื่อหลอกลวงประชาชนทั้งสิ้น

(ลงนาม) พลอากาศเอกพัน รชนอากาศ ฤทธาคนี

ผู้บัญชาการทหารอากาศ

กองทัพอากาศ คอนเมือง

วันที่ 29 มิถุนายน 2494

จากสถานการณ์เช่นนี้ พลอากาศเอกพัน รชนอากาศ ฤทธาคนี ให้เหตุผลว่า
กองทัพอากาศจำเป็นต้องเข้าไปแกสถานการณ์ก็เพราะว่า

...ทหารเรือเขายึดตัวจอมพล ป. หิมลสงคราม โดยให้เรือศรีอยุธยาเป็นที่
กักขัง เรือศรีอยุธยา นั้นทางยุทธศาสตร์นั้นถือเป็นป้อมเคลื่อนที่ เขาคิดว่าอะไร
ทำลายไม่ได้ เราต้องป้อมปราบชูเขาเมื่อชูเขาแล้วเขาไม่เชื่อคำเตือนเรา
ก็ลงมือทำ⁶⁰

⁵⁹ สุภา กาเคอร์, "กบฏแมนฮัตตัน", หน้า 187.

⁶⁰ สัมภาษณ์จอมพลอากาศพัน รชนอากาศ ฤทธาคนี เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2529.

และที่กองทัพอากาศจำเป็นต้องใช้เครื่องบินทำลายเรือศรีอยุธยา นั้น มิใช่ว่าจะมีได้
 คำนึงถึงจอมพล ป. พิบูลสงคราม เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพบกกับกองทัพ
 เรือไม่ราบรื่น จึงได้มีการตกลงกันไว้ก่อนและเตรียมการไว้ก่อนแล้วระหว่างจอมพล
 ป. พิบูลสงคราม พลเอกมังกร พรหมโยธี และ พลอากาศเอกฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี
 ถ้าเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นก็ให้จัดการได้เลย

...ได้มีการตกลงกันระหว่างผม (จอมพลอากาศฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี)
 หลวงพรหมโยธี และท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม เกี่ยวกับที่ว่าถ้ามีใครถูก
 จับไม่ตรงหว่างกัน ให้เสียสละเพื่อประเทศชาติ เพราะมีชาวอยุธยาเสมออาจจะ
 การทำลายทหารเรือ แคว้น เวลา เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ⁶¹

คงได้กล่าวมาแล้ว ทางกองทัพเรือได้ใช้เรือศรีอยุธยาเป็นที่กักขัง
 จอมพล ป. พิบูลสงคราม และเรือก็แล่นไปตามลำน้ำเจ้าพระยาเพื่อจะออกไปยัง
 ปากอ่าว กำลังทางทัพบก ไม่สามารถทำอะไรได้จึงต้องอาศัยอาวุธจากกองทัพอากาศ
 เพื่อยุติการ ก่อการของฝ่ายกบฏ ฉะนั้นเหตุการณ์จะลุกลามทวีโตที่ทางรัฐบาลไม่
 สามารถหยุดเรือศรีอยุธยาได้ ในที่สุดกองทัพอากาศโดยความเห็นชอบของคณะ
 รัฐมนตรีได้มีมติให้กองทัพอากาศใช้เครื่องบินโจมตีทิ้งระเบิดเรือรบหลวงศรีอยุธยา
 และกองเรือรบในเวลา 05.45 น. ของวันที่ 30 มิถุนายน⁶² กองทัพอากาศได้
 เริ่มปฏิบัติการทันทีแต่ทั้งนี้ก็ได้คำนึงถึงทรัพย์สินและสวัสดิภาพของประชาชน คั้งที่
 พลอากาศเอกเฉลิม ทิวะเวช ได้แล้วว่า

...เมื่อตอนเกิดกบฏแมนฮัตตัน ท่าน (จอมพลอากาศฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี)
 เรียกผมไปสั่งให้ทิ้งระเบิดกองเรือรบ ซึ่งเป็นกองบัญชาการของฝ่ายกบฏ สั่งว่า
 อย่าให้ถูกเรือซุกแมนฮัตตันซึ่งสหรัฐฯ มอบให้รัฐบาลไทย อย่าให้ลูกระเบิดตก
 เขาไปในตลาดท่าเตียน เพราะมีคนจายตลาดในคอนั้นมาก อย่าให้เขาวิ่งโพธิ์
 และอย่าให้เขาไปในพระบรมมหาราชวัง สั่งให้ทิ้งระเบิดกองบัญชาการทหารเรือ

⁶¹ สัมภาษณ์จอมพลอากาศฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม
 2529.

⁶² แผนกเก็บ สสร. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 2/2494
 (30 มิถุนายน 2494) เรื่องปราบจลาจล.

เพื่อศุคการศีกคือ สั่งให้ไปรบไปปลิว สั่งให้หยุดเรือรบ ซึ่งกำลังแล่นเข้ามายังปากอ่าว⁶³

และ รุ่งโรจน์ ๗ นคร ได้เล่าว่า

...การกระหน่ำโจมตีกองทัพเรืออย่างโหดโชน ทั้งการระดมยิงจากรถเกาะและฝูงบินที่ 6 จนกระทั่งกองเรือรบตกอยู่ในสภาพที่จะเป็น "กรุงเบอร์ลินไกลจะสิ้นวาลานาแล้วทำให้กัปตันเหล็ก นาวาเอกอาณนท เลือคเขาคาขึ้นมาทันที ขณะที่ระเบิดเพลิงกำลังเผาผลาญและทำลายอย่างวินาศสันติ ควีนเพลิงจากโรงเก็บน้ำมัน กำลังลุกขึ้นท่วมขอบฟ้ามันเอง รุกขามไป ร.ล.ศรีอยุธยา และสั่งการให้พลประจำปืนต่อสู้อากาศยาน "แม็คเลิน" ระดมยิงเครื่องบินที่-6 และสปีดไฟร์ทันที... แม็คเลินก็ระดมยิงระดมกราดเขาใส่ที่-6 และสปีดไฟร์อย่างสุดใจจากคินอย่างบ้าเคือก และเผาชนเมื่อฝูงบินนั้นคำดิ่งปีกหัวลงมาราคครูยบินกลและระเบิดลงมา พร้อมกับมีคำสั่งให้เรือยนต์ลากจูง "ศรีอยุธยา" ขึ้นไปทางทิศเหนือเพื่อหลีกเลี่ยงการ เป็นเป้าหมายโจมตี แต่การทิ้งนี้หายศึความพยายามของฝูงบินฝูงนั้นที่คิดคามทิ้งระเบิดอยู่่างไม่ลคลละ สปีดไฟร์หัวแดงเครื่องคู่เหมือนตัวอินทรี ยักษ์ที่บา เลือคมุ่งมันที่จะทำหั้นศรีอยุธยาให้พินาศเป็นจุดมหาราจุลอยุธยาเดียว⁶⁴

เมื่อเหตุการณ์เปลี่ยนไปโดยที่ทางฝ่ายผู้ก่อการมิได้คาดคิดมาก่อนว่า ทางกองทัพอากาศจะไขกกำลังทางอากาศเข้าช่วยฝ่ายรัฐบาลถึงขนาดนี้ เพื่อแก้สถานการณ์ทางผู้ก่อการจึงตั้งเป้าหมายภายในเรือศรีอยุธยา ยิงปืนไปยังกองทัพอากาศ

...ฝูงบินที่ส่งมาสกัดกั้นการขอมบาร์ทูรานท์พอากาศของศรีอยุธยาทั้งหมด 6 เครื่อง ประกอบด้วยฝูงบินที่-6 และสปีดไฟร์ ปรากฏว่าทำการบินอยู่ในระยะสูงมาก ขณะนั้นเป็นเวลาประมาณ 9.30 น.เศษ ขณะที่ศรีอยุธยาเริ่มขยับหนากลับพระนครตามเคิมมันเอง เสียงแหวกอากาศดังซามาจากสปีดไฟร์ เครื่องนำฝูงก็เริ่มขึ้น และเครื่องอื่น ๆ ทุกเครื่องก็ปฏิบัติตามสปีดไฟร์เครื่องนั้น มันเป็นการเริ่มการโจมตีทิ้งระเบิดอย่างรุนแรงที่สุด เพียงแต่เสียงซางของระเบิดที่แหวกอากาศลงมามีนั้น บรรยากาศภายในเรือศรีอยุธยา ก็เริ่มจะรู้สึกว้า เป็นการระเบิดกันทั้งลำเรือเพื่อใหจมรวมหายลงไปในท้องน้ำ ชั่วพริบตาเดียว ระเบิด

⁶³ พลดอากาศเอกเจดิม ทีวะเวช, อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพจอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี, หน้า 136.

⁶⁴ รุ่งโรจน์ ๗ นคร, 25 กพย (ม.ป.ท. : ม.ป.ป.), หน้า 321-

ทุกลูกก็กระทบพื้นน้ำรอบลำเรือ เสียงระเบิดดังกึกก้องกัมปนาท ทิ้งท่าลายและเพลิงไฟพุ่ปะเนียงพลุ่งขึ้นมาเหนือพื้นน้ำ... และสปีดไฟพุ่งนั้นก็หวนมาอีกครั้งในระคัมภ์ที่ต่ำกว่าเดิม เป็นการมาที่มุ่งหมายจะพิชิตเช่นซ้ำให้อาสน์ ควบการทิ้งระเบิดและยิงกราดคอยอย่างไม่มีความเวทนาปราณีกันต่อไป... สปีดไฟ และที-6 พุ่งนั้นก็ประสบความสำเร็จด้วยการทำทิ้งระเบิดท่าลายและเพลิงลงไปอย่างเฉาชนพร้อมกัน และในทันทีหายเรือศรีอยุธยาระเบิดขึ้นสนั่นหวั่นไหว"⁶⁵

ในขณะที่เดียวกันทหารอากาศก็ยังคงดำเนินการโจมตีต่อไปจนกระทั่งเวลา 17.00 นาฬิกา เรือรบหลวงคำรณดิษฐ์ ซึ่งทำหน้าที่คุ้มครองน้ำมันอยู่บริเวณกรมอยู่ทหารเรือถูกระเบิดอับปางอีกลำ⁶⁶

จะเห็นได้ว่ากรณีเหตุการณ์แมนฮัตตัน เป็นครั้งหนึ่งที่กองทัพอากาศเข้ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้การปราบกบฏสำเร็จลงได้ในเวลาอันรวดเร็ว ภายหลังจากเหตุการณ์กบฏจลาจลยุติลง คณะรัฐมนตรีได้ประชุมพิจารณาเรื่องนี้ในวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2494 คณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่รวมทั้ง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้ทัศนะว่า

... กองทัพเรือทำไม่ถูก จึงจำเป็นต้องปรับปรุงในรูปของงานและรูปของผู้นบังคับบัญชา แต่ในการนี้รัฐบาลเห็นว่าเราทุกคนที่จะทำการปราบปรามโดยเด็ดขาด และกองทัพเรือทั้งกองทัพก็ตั้งอยู่ในความควบคุม และอยู่ในการบังคับบัญชาของกองทัพบกและกองทัพอากาศ และสิ่งอะไรที่กีดขวางในการที่ไม่ให้กองทัพเรืออยู่ในโอวาทของรัฐบาลถึงนั้นต้องทำลาย⁶⁷

พลเอกฉิน ชุณหะวัณ ผู้บัญชาการทหารบกได้ให้ข้อเสนอเพิ่มเติมว่า "นอกจากปรับปรุงผู้บัญชาการแล้ว จำเป็นต้องปรับปรุงเรือทั้งหมดจะอยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยาไม่ได้ จะอยู่ได้ก็เพียงกองบัญชาการกองทัพเรือเท่านั้น... ขอความกรุณาอย่าให้อยู่ในลำน้ำแม่แต่ลำเดียว"⁶⁸

⁶⁵ รุ่งโรจน์ ๗ นคร, 25 กย, หน้า 325-327.

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 341.

⁶⁷ แผนกเก็บ สสร., รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2494 เรื่องการพิจารณาเรื่องกบฏจลาจล.

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน.

ในการปรับปรุงกองทัพเรือครั้งนี้ คณะรัฐมนตรีมีมติแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น เพื่อปรับปรุงกองทัพเรือ กองทัพอากาศก็มีส่วนร่วมในการปรับปรุงกองทัพเรือด้วย โดยมีพลอากาศเอกพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี เป็นกรรมการร่วมในการพิจารณา⁶⁹

ผลจากการปรับปรุงกองทัพเรือ ใค้โอนกองบินทหารเรือ ในขณะนั้นมีเครื่องบิน 79 เครื่องเป็นเครื่องบินแบบต่าง ๆ 11 แบบ⁷⁰ ประกอบด้วยเครื่องบินทะเล ตรวจการณ์ระยะไกลและระยะใกล้ เครื่องบินตรวจการณ์ระยะไกลแบบ "กรัมแมน" เครื่องบินสะเทินน้ำสะเทินบกแบบ เอส.บี. 2 ซี เครื่องบินโจมตีแบบไฟร์ฟลาย (สปีดไฟร์ของทหารเรือ) เครื่องบิน เอ.ที-6 เครื่องบินสื่อสารแบบโบนนซ์ าลา ตลอดจนเครื่องบินสำหรับโปรย คี.คี.ที. ของกรมแพทย์ทหารเรืออีก กับอุปกรณ์ซ่อม เครื่องบินและเครื่องยนต์ต่าง ๆ อีกจำนวนมาก⁷¹ ตั้งอยู่หมู่บ้านจุกเสม็ด ตำบลสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ให้มาขึ้นกับกองทัพอากาศ โดยกองทัพอากาศได้รับมอบเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2494 แล้วได้เปลี่ยนชื่อเป็นกองบินน้อยที่ 7⁷² ทำหน้าที่สนับสนุน การปฏิบัติการของกองทัพเรือในพื้นที่ชายทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทย และสนับสนุน การปฏิบัติการของกองกำลังทางพื้นดิน (หน่วยนาวิกโยธิน และทหารบก) ด้านจังหวัด ตราก จันทบุรี และอำเภออรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี⁷³

⁶⁹แผนกเก็บ สสร., รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2494 เรื่องการพิจารณาเรื่องกฎจรรยาต.

⁷⁰นาวาเอกสมพงษ์ บุทรานนท์, "ฝูงบินทหารเรือ" อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นาวาเอกสมพงษ์ บุทรานนท์ (ม.ป.ท. : ม.ป.ป.), หน้า 29.

⁷¹พลเรือโทเจดิม สติรถาวร, "กองบินทหารเรือไม่จำเป็นหรือ" นาวิกศาสตร์ ปีที่ 33 เล่มที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2494, หน้า 665.

⁷²คำสั่งกระทรวงกลาโหมที่ 130/2926 ลงวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2494.

⁷³กระทรวงกลาโหม, ประวัติกองทัพอไทยในรอบ 200 ปี พ.ศ. 2325-2525, หน้า 352.

กรณีกฎแมนฮัตตัน จอมพลอากาศพื้น ธรณอากาศ ฤทธาคณี ใ้ข้อธิบายว่า กองทัพอากาศเข้าไปยุ่งเกี่ยวเพื่อทำให้สถานการณ์คลี่คลายได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ดังกล่าวที่ว่า

...ก็เนื่องจากเหตุการณ์เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2494 คณะกรรมการปรับปรุง กองทัพอากาศเห็นว่าภารกิจกำลังของแต่ละกองทั่วยังไม่เป็นการเหมาะสม อาทิ เช่น กองทัพอากาศ ซึ่งมีหน้าที่สำคัญ สมควรจะได้ทำนุบำรุงให้หนักไปในเรื่อง ทางเรือ เพื่อสำหรับป้องกันทางคาบทะเลจริง ๆ การอย่างอื่นเพียงเป็นส่วน ประกอบเท่านั้น

ฉะนั้นจึงขอให้ท่านทั้งหลายจงอย่าได้คิดสิ่งใดนอกไปจากที่ทำงานเพื่อ ประเทศชาติเป็นส่วนรวม เตรียมสมรรถภาพของแต่ละกองไว้รับสถานการณ์ ภายนอก เหตุการณ์ภายในของเราเท่าที่เป็นมา ให้ถือเสมือนเป็นเหตุการณ์ ซึ่งเกิดขึ้นภายในครอบครัวของเรา สมมุติว่าทหารบกเป็นพี่ใหญ่ ทหารเรือ ทหารอากาศ เป็นน้อง ๆ และตำรวจเป็นน้องสุดท้อง เมื่อพี่น้องทะเลาะกัน และพี่ใหญ่ไม่สามารถจะควาเขียนที่ใดโดยลำพัง น้อง ๆ ก็จำเป็นต้องขอเขา ช่วยเหลือตามเหตุการณ์⁷⁴

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหน่วยงานและหน่วยกำลังต่าง ๆ ภายใน กองทัพอากาศ ทำให้กองทัพอากาศถูกลดอำนาจ อิทธิพลและขนาดทั้งด้านกำลังพลและ อาวุธยุทโธปกรณ์ บางส่วนก็ถูกยัดไปให้กองทัพบก และกองทัพอากาศ จึงทำให้ อิทธิพลของทหารเรือซึ่งเคยรวมแสดงบทบาททางการเมืองมาตั้งแต่สมัยเปลี่ยนแปลง การปกครอง พ.ศ. 2475 ต้องถูกจำกัดลง ในเขตกรุงเทพฯ-ธนบุรี กองทัพอากาศ แพบจะไม่เหลืออิทธิพลอยู่เลย เพราะมีแค่กองบัญชาการกองทัพอากาศอยู่เท่านั้น⁷⁵

ขณะที่กองทัพอากาศมีสภาพตกต่ำดังที่กล่าวมาแล้ว ในทางตรงข้ามกลับทำให้ กองทัพอากาศมีบทบาทมากยิ่งขึ้น

ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2494 กันนั้นเอง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ทำการรัฐประหารตัวเอง เพื่อต้องการควบคุมอำนาจการปกครองอย่างเด็ดขาด

⁷⁴ พลอากาศเอกพื้น ธรณอากาศ ฤทธาคณี, "คำปราศรัยของท่านผู้บัญชาการทหารแก่ข้าราชการในสังกัดกองบินทหารเรือ เมื่อ 2 สิงหาคม 2494" ข่าวทหารอากาศ ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 สิงหาคม 2494, หน้า 105-106.

⁷⁵ สุภา กาเคอร์, กฎแมนฮัตตัน, หน้า 127-130.

มากขึ้น⁷⁶ จึงได้ทำการรัฐประหารเงียบในวันที่ 29 ในนามของกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ คณะผู้ก่อการ 2475 คณะรัฐประหาร 2490 และผู้รักชาติ ใน เหตุการณ์นี้กองทัพอากาศได้สั่งเตรียมพร้อมให้ทหารตั้งมั่นที่คอนเมือง ห้ามการเคลื่อน ย้ายกำลังออกจากที่ตั้ง คั้งที่จอมพลอากาศพื้น รชนอากาศ ฤทธาคนี เล่าว่า

...ในช่วงที่ผมปฏิบัติหน้าที่อยู่นั้น ในคราวปฏิวัติเงียบกองทัพอากาศก็เห็นสมควร มีความคิดเห็นเช่นเดียวกับท่านนายกา จอมพล ป. พิบูลสงคราม ทางเราคือ กองทัพอากาศไม่มีการเคลื่อนย้ายกำลัง มีแต่เตรียมอยู่ในที่มั่นคอนเมืองเท่านั้น ถ้ามีเหตุการณ์อะไรท่านนายกา ชอมา เราก็คงจะโค่นำเป็นการโค่นที่ แต่ที่จริงแล้วเรานั้นจะไม่ค่อยมีการเคลื่อนย้ายกำลัง การเคลื่อนย้ายกำลังให้ เป็น หน้าที่ของกองทัพบก ซึ่งอยู่ในกรุงเทพฯ แต่เหตุการณ์คราวนี้ไม่มีปัญหาที่จะกอง ไชกำลังเหมือนคอนแมนฮ์คัน⁷⁷

หลังจากการรัฐประหารแล้วได้มีการจัดตั้งผู้บริหารประเทศชั่วคราว ประกอบด้วยนายทหารอาวุโสแก่นาย จากกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ โดยมีจำนวนเท่า ๆ กัน กองทัพอากาศได้แก่ พลอากาศเอกพื้น รชนอากาศ ฤทธาคนี พลอากาศโท หลวงเชิดชูอากาศ พลอากาศโท หลวงปรุงปรีชาอากาศ กองทัพบกได้แก่ พลเอกฉิม ชูหะวัน พลโทเคช เคชประคิยุทธ พลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทหารเรือ ได้แก่ พลเรือตรี หลวงยุทธศาสตร์โกศล พลเรือตรี หลวงชำนาญอรณยุทธ พลเรือตรีสมุทร สมุทรนาวิน นอกจากนี้ยังได้ประกาศแต่งตั้งพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นผู้รักษาความสงบภายใน⁷⁸

จะเห็นได้ว่าในขณะนี้อำนาจทางการเมืองได้เกิดการถ่วงดุลย์กันขึ้นแล้ว กองทัพอากาศได้รับการยอมรับเท่าเทียมกับกองทัพอื่น ๆ จากการรัฐประหารครั้งนี้

⁷⁶ หนังสือพิมพ์สยามนิกร, วันที่ 3 พฤศจิกายน 2494.

⁷⁷ สัมภาษณ์ จอมพลอากาศพื้น รชนอากาศ ฤทธาคนี เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2529.

⁷⁸ ประกาศคณะบริหารประเทศชั่วคราว, ฉบับที่ 1 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 68 ตอนที่ 71 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2494.

มีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกองทัพอากาศโดยตรง คือ พลอากาศเอกฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ได้มีคำสั่งให้นายทหารอากาศพร้อมด้วยทหารอากาศ 2 คันรถ ไปจับกุม ร้อยโทสัมพันธ์ ชันชะวณะ และนายเสลา เวชะรุจิ เจ้าของและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ เกียรติศักดิ์ โดยกล่าวหาว่าตั้งหน้าใจมตึกกรณกองทัพอากาศตั้งบอมบ์เรือรบหลวงศรีอยุธยา เรื่อยมาจนถึงบัดนี้⁷⁹ ชิต วิภาสขวิธ ได้เล่าว่า

...การจับกุมเจ้าของและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นได้กระทำเวลา 24 น. ลวงแล้ว เจ้าของหนังสือฉบับนั้นรู้สึกว่า การจับกุมในเวลาวิกาลเช่นนั้น ถ้าไม่ใช่ การจับกุมเพื่อเอาไปข่มขู่ให้ตายแล้ว ก็มองไม่เห็นว่าจะจับเอาไปทำไม... เมื่อการขอร้องที่จะให้ไปเพื่อพบกับแม่ทัพอากาศในฐานะผู้รักษาพระนคร ใน วันรุ่งขึ้นไม่สำเร็จแต่จะออกไปในเวลากลางดึกคืนนั้นในใจก็ดูแล้ว เจ้าของ หนังสือพิมพ์ฉบับนั้นก็จำใจยอมไปโดยดี ศาสตราจารย์โคเปิดขึ้นที่นั้นในท่ามกลาง นายพลมากมาย เพื่อพิจารณาคำกล่าวหาที่ว่าเจ้าของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นวิพากษ์ วิพากษ์กองทัพอากาศโดยไม่เป็นธรรม แต่เจ้าของหนังสือก็มีเลือกเนื้อเป็น ทหารและมีอารมณ์ที่อยู่ภายใต้สตินั้นเอง เขาจึงใช้สติปัญญาของเขาออกพบกับ พิบัติใด ๆ มาได้⁸⁰

ต่อมาได้มีประกาศพระบรมราชโองการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่โดยมี จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้จัดตั้ง เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2494 นายทหาร จากกองทัพอากาศได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี 3 คน คือ พลอากาศเอกฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม พลอากาศโท หลวงเชิดวุฒากาศ และพลอากาศโทหมื่น มหาสันตนะ เวชยันตรังสฤษฎ์ เป็นรัฐมนตรี นอกจากนี้ในการ แต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 ทหารอากาศก็ได้รับการแต่งตั้งด้วยจำนวน 11 คน⁸¹ การจัดสรรผลประโยชน์ทางการเมืองในครั้งนี้ กองทัพอากาศได้รับมากกว่าครั้งก่อน โดยที่กองทัพอากาศมิได้เรียกร้อง จอมพลอากาศฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ได้เล่าว่า "จอมพล ป. เป็นผู้คัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเอง ผมและนายทหาร

⁷⁹ชิต วิภาสขวิธ, เผ่าสารภาพ (บุรุษแห่งเอเชีย) (แพร่พิทยา : พระนคร, 2503), หน้า 59.

⁸⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 60-61.

⁸¹ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 63 ตอน 73 ลงวันที่ 6 ธันวาคม 2494.

คนอื่น ๆ มิได้เรียกร้อง"⁸²

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้กองทัพอากาศมีบทบาททางการเมืองมากขึ้นก็คือ การที่กองทัพอากาศได้รับความช่วยเหลืออย่างมากจากสหรัฐอเมริกา ทั้งในด้านการเงิน และอาวุธ ทำให้กองทัพอากาศขยายตัวจนกลายเป็นกองทัพสำคัญ และทำให้พลอากาศเอก พัน รณภากาศ ฤทธาคนี ผู้บัญชาการทหารอากาศมีฐานะสูงเด่นในทางการเมืองมากขึ้น จากการที่กองทัพอากาศเข้ามามีบทบาททางการเมืองทำให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ ดังจะเห็นได้จากกระทู้ถามของนายแคล้ว นรปติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น ที่ถาม จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2495 ว่า

...ท่านผู้มีเกียรติแม้ว่าในคณะรัฐบาลชุดนี้นั้น ข้าพเจ้าจะอธิบายให้เห็นว่าขอ ประทานโทษข้าพเจ้าจำต้องขอออกนาม เช่นท่านพลเอกฉัตร ชูหะวัน ซึ่งท่าน เป็นรองนายกรัฐมนตรีและท่านเป็นผู้บัญชาการทหาร เป็นข้าราชการกุดกร เมือง เป็นข้าราชการประจำ แล้วรัฐบาลนี้จะไปตลอดรอดฝั่งหรือ เพราะวาท่าน รองนายกรัฐมนตรีนั้น ท่านอยู่ในสภาแล้วท่านมีอำนาจในทางทหาร ทหารอยู่ใน กวามมือของท่าน ท่านพูดคำเดียวแผนดินในเมืองไทยก็จะเป็นดวงกลมกลึงไปหมด ข้าพเจ้าขอยกตัวอย่างอีกคนหนึ่ง ขอประทานโทษข้าพเจ้าจำเป็นต้องออกนาม คือท่านพลโทเผ่า ศรียานนท์ ท่านเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ท่านมีตัวรวจอยู่ในมือของท่าน เพราะท่านเป็นอธิบดีตำรวจ ท่านพูดออกมาคำ เดียว ข้าพเจ้าตายไปแล้ว 7 ชั่วโมง นอกจากนั้นยังมีต่อไปอีกคือท่านผู้ บัญชาการทหารอากาศเป็นรัฐมนตรีอะไรไม่ทราบ ท่านเป็นรัฐมนตรีคมนาคม แล้วที่นี้ทหารประจำกับการเมืองทำไมจำไม่แยกกันออกเสียเล่า ท่านพูดออก มาคำเดียวท้องฟ้าเมืองไทยจะตองคลาคร่าไปควยนกเหล็ก⁸³

และนอกจากนี้เมื่อปลายปี พ.ศ. 2495 ขบวนการกู้ชาติออกไปปลิวโจมตี รัฐบาลก็ไค้กล่าวโจมตี พลอากาศเอกพัน รณภากาศ ฤทธาคนี ด้วย

...ในขณะที่ยังอยู่ในความมึนงงเพื่อที่จะเอาตัว "วิญญานประชาธิปไตย" มาโหงงไค้นั้น โบปลิวเดือนอีกฉบับหนึ่งก็ปลิวระบาคไปทั่วกรุง นั่นคือโบปลิว

⁸² สัมภาษณ์จอมพลอากาศพัน รณภากาศ ฤทธาคนี เมื่อวันที่ 18

ธันวาคม 2529.

⁸³ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยสามัญ สมัยแรก ครั้งที่ 1/2495 ถึง ครั้งที่ 5/2495 มีนาคม-เมษายน 2495.

ชื่อของบุคคลที่ใช้นามแฝงว่า "กองบัญชาการพลพรรคเสรีชนแห่งประเทศไทย" การชื่อของกองบัญชาการพลพรรคเสรีชนแห่งนี้จะเป็นผลที่คุกคามรุนแรงกว่ารายก่อนนี้อย่างมาก เพราะนอกจากจะเปิดฉากการโจมตีอย่างไม่ไว้วางใจรัฐบาลจอมพลแปลก ฉีกรัฐธรรมนูญที่สมบูรณ์ของประเทศไทยทิ้งแล้ว ยังชี้แจงจะเอาตัวจอมพลทั้งหลายที่มีจอมพลแปลก จอมพลผิน จอมพลฟื้น และจอมอัครวิณเภา ไปแขวนคอแขวนวางสว่างวิญญานประชาธิปไตยที่เสาชิงช้าเสียอีก⁸⁴

ถึงแม้ว่าพลอากาศเอกฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี จะถูกโจมตีจากฝ่ายต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วก็ตาม พลอากาศเอกฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ก็ยังคงอยู่ในอำนาจต่อไป และนอกจากนี้แล้วยังได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงยศเป็นพลเอก และพลเรือเอกแห่งกองทัพบก และกองทัพเรือ ในวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2495⁸⁵

รัฐบาลได้จัดให้มีการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร โดยจัดให้มีขึ้นในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2495 ต่อจากนั้นจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ ปรากฏว่าคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ประกอบด้วยบุคคลชุดเดิมทั้งหมด และมีเพิ่มมาใหม่เพียงคนเดียวคือ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร⁸⁶ นั้นหมายถึงพลอากาศเอกฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี พลอากาศโทหลวงเชิควุฒากาศ และพลอากาศโทหมื่น มหาสันตนะ เวชยันตรังสฤษฎ์ ยังอยู่ในตำแหน่งรัฐมนตรีต่อไป

รัฐบาลพยายามที่จะสร้างเสถียรภาพทางการเมือง แม้ว่ารัฐบาลชุดหลังจากการเลือกตั้งจะได้รับการสนับสนุนทางด้านการคลังทหารและตำรวจและคณะรัฐประหารอย่างแข็งขันแล้วก็ตาม รัฐบาลยังต้องการเสียงสนับสนุนจากรัฐสภา จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงจำเป็นต้องรวบรวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นกลุ่มก้อนเพื่อเป็น

⁸⁴ฐิต วิภาสขวัต, เผ่าदारภาพ (บุรุษเหล็กแห่งเอเชีย), หน้า 77.

⁸⁵คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ใครเป็นใครในประเทศไทย 2506 เล่ม 1 (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2506), หน้า 1479.

⁸⁶ราชกิจจานุเบกษา, แผนกกฎหมาย ฉบับพิเศษ ภาคที่ 1 ตอนที่ 21 เล่ม 69 29 มีนาคม 2495, หน้า 5-7.

กำลังสนับสนุนรัฐบาลในสภา ดังนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการ
 นิติบัญญัติ เพื่อรักษาเสถียรภาพของรัฐบาลและคณะกรรมการนิติบัญญัติ ค่อมาก็ได้แปร
 สภาเป็นพรรคเสรีมนังคศิลา⁸⁷

การตั้งคณะกรรมการนิติบัญญัตินี้มิใช่พรรคการเมือง เพราะในขณะนั้นได้ใช้
 รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 ซึ่งมีได้กำหนดเรื่องพรรคการเมือง ดังนั้นจอมพล ป.
 พิบูลสงคราม จึงเห็นความจำเป็นต้องตั้งพรรคการเมืองเพื่อที่จะรวมเสียงสนับสนุนใน
 สภาดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ประกอบกับได้รับอิทธิพลจากอเมริกาและอังกฤษ⁸⁸
 เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เดินทางรอบโลกเพื่อเป็นการเยี่ยมชม
 ประเทศต่าง ๆ ทั้งในยุโรปและอเมริกา ในฐานะที่เป็นมิตรประเทศกับไทย ใน
 ระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. 2498⁸⁹ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เห็นถึงการ
 ปกครองแบบประชาธิปไตยของต่างประเทศ โดยได้เปิดโอกาสให้ผู้แทนหนังสือพิมพ์
 ทุกฉบับ ได้มีโอกาสเข้าพบและสัมภาษณ์นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรี รวมทั้งบุคคล
 สำคัญบางคน เช่น อธิบดีกรมตำรวจ พล.โทเนียบรัฐบาล เป็นประจำทุกสัปดาห์
 รัฐบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการชุมนุม และแสดงออกซึ่งความ
 คิดเห็นทางการเมือง รวมทั้งวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานของรัฐบาลในที่สาธารณะ
 ได้ตามความพอใจ และมีพรรคการเมืองซึ่งมีทั้งพรรคของรัฐบาลและพรรคฝ่ายค้าน
 ซึ่งจะเป็นตัวแทนที่ต่อสู้กันทางรัฐสภาตามระบอบประชาธิปไตย⁹⁰ เมื่อได้เดินทาง
 กลับมาถึงประเทศไทยในวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2498 จอมพล ป. พิบูลสงคราม

⁸⁷ หนังสือพิมพ์สยามนิกร, วันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2496.

⁸⁸ Frank C. Darling, Thailand and the United States

(Washington D.C. : Washington Public Affairs Press, 1965), pp. 138-143.

⁸⁹ "การต้อนรับที่จะพิสูจน์ว่าใครสำคัญกว่าใคร" สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์
 ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 อาทิตย์ที่ 26 มิถุนายน 2498, หน้า 5-6.

⁹⁰ ประจวบ ทองอุไร, สิ้นยุคมิก (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรบริการ,
 2500), หน้า 150-170.

ก็ได้สั่งให้ดำเนินการทันทีทั้งสามประการกับสิ่งที่ได้เห็นมา โดยเฉพาะในประการที่สาม ได้สั่งให้มีการประกาศยกวาง พิจารณา และตราพระราชบัญญัติพรกระการเมือง โดยประกาศใช้เมื่อวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2498⁹¹

สามวันหลังจากพระราชบัญญัติพรกระการเมืองออกมา จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ตั้งพรกระการ เมืองชื่อพรกระเสริมนังคศิลาเป็นพรกระการเมือง พรกระแรกที่จัดทะเบียน พรกระการ เมืองอย่างถูกต้องตามพระราชบัญญัติพรกระการเมือง พ.ศ. 2498 โดยมี นายทหารจากกองทัพอากาศหลายนายเป็นบุคคลสำคัญในการร่วมก่อตั้งพรกระมณังคศิลา ร่วมกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งได้แก่ จอมพลอากาศพื้น รณนภาภาศ ฤทธาคนี พลอากาศเอก หลวงเชิดวุฒากาศ พลอากาศโทเฟื่อง เฟื่องวุฒิราษฎร์ พลอากาศโททวี จุลละทรัพย์ พลอากาศตรีเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร⁹² โดยมีสำนักงานใหญ่ของพรกระ อยู่ที่บ้านมณังคศิลา ถนนหลานหลวง อำเภอคูสิด จังหวัดพระนคร นอกจากนี้มีสำนักงาน กลางแล้ว พรกระเสริมนังคศิลามีการจัดตั้งสาขาและมีหน่วยงานของพรกระกระจายอยู่ ทั่วทุกจังหวัด⁹³ ต่อมาพรกระการเมืองต่าง ๆ ได้ขอจดทะเบียนพรกระการ เมืองตาม กฎหมายต่อกระทรวงมหาดไทย ไม่น้อยกว่า 23 พรกระ⁹⁴

รัฐบาลได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มุ่งหวังจะใช้บารมีของการเป็นนายกรัฐมนตรีมานาน

⁹¹ประเสริฐ บัทมะสุคนธ์ "พรกระการเมืองและสถิติการลงคะแนนเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร" รัฐสภาสาร ปีที่ 4 ฉบับพิเศษ 7 มกราคม 2477, หน้า 67.

⁹²ชัยวัฒน์ สบสมบัติ, "ทหารกับพรกระการเมืองและการเลือกตั้ง (2500-2516) (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 57.

⁹³พนม ภัยหน่วย, "ลักษณะและพฤติกรรมของพรกระการเมืองในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2512), หน้า 100.

⁹⁴เฉลิม มลิลลา, รัฐประหาร 2500, หน้า 99.

รวมทั้งชื่อเสียงในฐานะผู้ก่อการฯ พ.ศ. 2475⁹⁵ ของตนเป็นเค็มพันในการให้เค็มมา ซึ่งการชนะเลือกตั้งครั้งนี้ ซึ่งทั้งนี้ย่อมหมายความว่า "การชนะเลือกตั้งโดยประชาชน หนุนหลังนั้นก็ทำให้ท่านสามารถควบคุมในเครื่องแบบไปได้อีกนาน"⁹⁶

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม จักการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นเพราะว่าความแตกแยกภายในคณะรัฐประหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายทหารภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับฝ่ายตำรวจ ภายใต้การนำของ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ซึ่งทำให้รัฐบาลจอมพล ป. เกิดปัญหาเสถียรภาพภายใน จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงคาดหวังว่าการเลือกตั้งครั้งนี้จะสามารถคลี่คลายปัญหาและสร้างเสถียรภาพแห่งอำนาจของตนเองได้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงพยายามสร้างภาพพจน์ที่ดีในการเลือกตั้ง โดยสัญญากับประชาชนว่า การเลือกตั้งจะเป็นไปตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย⁹⁷ นอกจากนี้แล้วพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ในฐานะอธิบดีกรมตำรวจและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งโดยตรงยังได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ซึ่งตีพิมพ์ข่าวเมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2499 โดยให้คำมั่นสัญญาว่า "การเลือกตั้งซึ่งจะมาถึง จะเป็นไปโดยปราศจากเล่ห์เหลี่ยมทางการเมืองโดยเด็ดขาด"⁹⁸ ซึ่งเท่ากับเป็นความพยายามของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นครั้งแรกที่จะหาความสนับสนุนจากประชาชน โดยการเลือกตั้งแทนการสนับสนุนจากคณะทหาร อันเป็นหลักที่เคยถือปฏิบัติมา

ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2500 จอมพลอากาศฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ได้รับหน้าที่เป็นผู้อำนวยการโฆษณาหาเสียงในการเลือกตั้งหน่วยที่ 5 ของพรรคใน

⁹⁵ นรนิติ เศรษฐบุตร และ โกสินทร์ วงศ์สุรวัฒน์, เมืองไทยในระบบรัฐสภา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2517), หน้า 171.

⁹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 171-172.

⁹⁷ หนังสือพิมพ์สยามรัฐ, วันที่ 25 มกราคม 2499.

⁹⁸ The Bangkok Post, 27 January, 1956.

พื้นที่ภาคใต้ทั้งหมดและร่วมวางตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค ซึ่งมีนักสารคดีการเมืองร่วมสมัยผู้หนึ่งอธิบายว่า "การหาเสียงครั้งนี้ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ได้กระโจนไปสู่วิถีการเมืองทั้งชีวิตจิตใจตามคำบัญชาของจอมพล ป. พิบูลสงคราม หัวหน้าพรรคเสรีมนังคศิลา"⁹⁹ และจอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี เล่าว่า

...ผมได้ไปใต้เพราะทางไกล เครื่องบินไปสะดวกและคุ้นเคยกับภาคใต้ ท่านเคยไปราชการต่าง ๆ อยู่มาก ผมได้พยายามหาเสียงอย่างเต็มที่ไม่เห็นแก่เหนื่อย ถ้ามีราชการในกรุงเทพฯ ผมก็จะบินกลับ แต่ส่วนมากในช่วงการหาเสียงนั้นผมจะอยู่ที่ใดตลอดเวลาในเรื่องการหาเสียงนั้นกองทัพเรือไม่มีส่วนเลย¹⁰⁰

ในการเลือกตั้งครั้งนี้ พรรคเสรีมนังคศิลาได้พยายามดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อชนะการเลือกตั้งให้ได้เนื่องจากหัวหน้าพรรคคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย จึงอยู่ในสภาพที่แพ้ไม่ได้¹⁰¹ ดังนั้นในการรณรงค์หาเสียงปรากฏว่าพรรคเสรีมนังคศิลาได้ทุ่มเทเงินทองมากมาย¹⁰² และมีลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งคือพรรคเสรีมนังคศิลาได้ใช้หน่วยราชการและข้าราชการเป็นกำลังสำคัญในการจัดให้มีการอำนวยความสะดวกในการหาเสียงเลือกตั้ง เช่นเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม หัวหน้าพรรคจะไปช่วยลูกพรรคหาเสียงในต่างจังหวัดก็จะไปแบบทางราชการ มีการต้อนรับตามแบบแผนของทางการ ซึ่งทั้งนี้เพื่ออาศัยบารมีของตำแหน่งหน้าที่ให้เป็นประโยชน์ต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แม้พระราชบัญญัติเลือกตั้ง พ.ศ. 2499 มาตรา 65 จะบัญญัติมิให้ข้าราชการประจำ นายกเทศมนตรี พนักงานเทศบาลหรือพนักงานสุขาภิบาล ใช้อำนาจหน้าที่อันมิชอบด้วยกฎหมาย กระทำ

⁹⁹ ศรีพนม สิงห์ทอง, 12 จอมพลไทย, หน้า 319.

¹⁰⁰ สัมภาษณ์ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2529.

¹⁰¹ ชงไชย แสงประดับ, "การศึกษาเชิงเปรียบเทียบพรรคการเมืองไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคเสรีมนังคศิลา กับพรรคสหประชาไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 68.

¹⁰² The Bangkok Post, February 25, 1957.

การเป็นการอุปการะหรือเป็นโฆษแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งก็ตาม ในการนี้จะเห็นได้ว่า การที่จอมพลอากาศพื้น รณอากาศ ถุทธาคณี ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศ ได้รับหน้าที่เป็นผู้อำนวยการเลือกตั้งในภาคใต้ ก็คงหลีกเลี่ยงมิได้ที่จะต้องใช้บารมีและอำนาจในการหาเสียงบ้าง ผลของการเลือกตั้งในเขตภาคใต้ ปรากฏว่าพรรคเสรี มนังคศิลาได้ที่นั่ง 8 ที่นั่ง จากทั้งหมด 22 ที่นั่งและพรรคอื่น ๆ ที่สนับสนุนรัฐบาลได้ ที่นั่ง 4 ที่นั่ง¹⁰³

การเลือกตั้งซึ่งจัดให้มีขึ้นในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 นั้น ได้ถูกกล่าวขวัญว่าเป็นการเลือกตั้งที่วุ่นวายและสกปรกที่สุด และเขตเลือกตั้งที่วุ่นวายมากที่สุดคือจังหวัดพระนคร ถึงกับมีการโจมตีว่าเป็นการเลือกตั้งที่สกปรกที่สุด เพราะ รัฐบาลได้ใช้ความพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้ชนะการเลือกตั้ง ในเรื่องประวัติการ เมืองไทยกล่าวว่า มีการเพิ่มบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียง การใช้ไฟฟ้า คือ การนำบัตรเลือกตั้งซึ่งกำหนดเลขผู้สมัครของพรรคเสรีมนังคศิลาไปแล้วจำนวนมาก ไปหย่อนในหีบเลือกตั้งโดยมิชอบ ทั้งนี้เพราะหน่วยเลือกตั้งบางแห่งเจียบเหงาค่าย ผู้คน แต่พอเปิดหีบบัตรกลับนับได้เป็นพัน ๆ บางแห่งใช้พวกอันธพาลคอยข่มขู่ผู้เลือกตั้ง ถึงขนาดทำร้ายร่างกายก็มี¹⁰⁴ และในที่สุดเมื่อการเลือกตั้งสิ้นสุดลง ปรากฏว่า พรรคเสรีมนังคศิลาได้รับการเลือกตั้งมากที่สุดถึง 83 ที่นั่ง และพรรคธรรมมาธิบดี ที่ตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนรัฐบาลได้ที่นั่ง 10 ที่นั่ง จากที่นั่งผู้แทนราษฎร 160 ที่นั่ง¹⁰⁵ ซึ่งก็เปิดโอกาสให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม จัดตั้งรัฐบาลต่อไป

ดังที่กล่าวแล้วว่าผลการเลือกตั้งครั้งนี้พรรคเสรีมนังคศิลาได้รับชัยชนะ แต่ก็ถูกโจมตีว่าชัยชนะที่ได้มาจากกลโกงใช้เล่ห์เพทุบายทางการเมืองทุกวิถีทาง

¹⁰³ชค หักบัวเรอ และปรีชา สามัคคีธรรม, 35 ปีแห่งยุคประชาธิปไตย, หน้า 341-354.

¹⁰⁴ประยุทธ์ ลิทธิพันธ์, "เลือกตั้งสกปรก" ประวัติการเมืองไทย (ธนบุรี : โรงพิมพ์นครชน, 2511), หน้า 631-632.

¹⁰⁵ชัยวัฒน์ สารสมบัติ, ทหารกับพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง, หน้า 63.

ทำให้ประชาชนไม่พอใจเพราะประชาชนไม่ถือว่ารัฐบาลทำกับพรรคฝ่ายค้าน หากแต่ถือว่า "ทำกับประชาชน" และถือว่าเป็นการปล้นฉกฉวยเอาเสรีภาพของประชาชน ประชาชนจึงมีปฏิกิริยา เริ่มต้นจากความเคลื่อนไหวของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แล้วก็ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นและมากขึ้นทุกที ในระยะเวลาต่อมาได้มีนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ร่วมด้วย อาทิ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาลัยวิชาการศึกษา และวิทยาลัยเทคนิค¹⁰⁶ รวมทั้งประชาชนได้เข้าร่วมและให้การสนับสนุนเป็นจำนวนหลายพันคน¹⁰⁷ จนกลายเป็นวิกฤตการณ์การเดินขบวน วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2500¹⁰⁸ รัฐบาลต้องประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน¹⁰⁹ และตั้งให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รับหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้าย ในครั้งนี้ เหตุการณ์ได้สงบลงเพียงไม่กี่วันหลังจากนั้น

ต่อมาได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ โดยมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ในขณะที่รัฐบาลชุดนี้ จอมพลอากาศฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ได้ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข พลอากาศโทหมื่น มหาสันตนะ เวชยันตรังสฤษฏ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และพลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม¹¹⁰ ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐมนตรีบางคน พลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม ไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตร ซึ่ง

¹⁰⁶ สมบูรณ์ วรพงษ์ "เขาสูเพื่อประชาธิปไตย" ปิดรัฐบาล (พระนคร : โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2500), หน้า 209.

¹⁰⁷ หนังสือพิมพ์สยามรัฐ, วันที่ 2 มีนาคม 2500.

¹⁰⁸ เฉลิม มลิตา, รัฐประหาร 2500, หน้า 130.

¹⁰⁹ "ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 74 ตอนที่ 22 (ฉบับพิเศษ) วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2500, หน้า 2-3.

¹¹⁰ คณะรัฐมนตรี (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2506), หน้า 106-189.

หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งกล่าวว่า ทั้งหมดนี้เพื่อเป็นการตอบแทนในการช่วยเหลือและสนับสนุนพรรคเสรีมนังคศิลาจนได้รับชัยชนะโดยเฉพาะจอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ผู้บัญชาการทหารอากาศ ซึ่งเป็นคนสนิทของนายกรัฐมนตรี¹¹¹

ก่อนหน้าที่จะมีการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ได้เกิดปัญหาที่ยุ่งยากบางประการสำหรับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม คือความขัดแย้งระหว่างพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ กับจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพื่อการแก้ปัญหานี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้เรียกจอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี เข้าปรึกษาหารือ ทั้งที่จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ได้ เล่าว่า "ท่านเรียกผมไปเป็นคนแรก เรื่องของพรรคท่านจะเลือกใครเป็นรัฐมนตรีเป็นเรื่องของท่าน เผ่ากับผมเป็นคนสนิทของท่านมาก่อน จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้ร่วมงานกันมาตลอด ผมว่าควรจะให้ตำแหน่งที่สมควรพอกัน สำหรับผมแล้วแต่ท่าน"¹¹²

ดังนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้เรียกแม่ทัพทั้ง 3 เหล่า และอธิบดีกรมตำรวจตกลงกัน ในที่สุดก็สามารถถอยมือถอยตีนกันได้ โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จะเห็นได้ว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความวางใจและฟังความคิดเห็นของจอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี อย่างมาก

ถึงแม้จะมีการจัดสรรผลประโยชน์ได้เรียบร้อยแล้ว แต่ความขัดแย้งภายในพรรคเสรีมนังคศิลาก็ยังคงดำรงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้นำรุ่นอาวุโสซึ่งนำโดย จอมพล ป. พิบูลสงคราม จอมพลผิน ชุณหะวัณ จอมพลอากาศพิรุณ รณนภากาศ ฤทธาคนี พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ และพลเรือเอก หลวงยุทธศาสตร์โกศล กับกลุ่มทหารบก ซึ่งนำโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พลโทถนอม กิตติขจร พลตรีประภาส จารุเสถียร พลเอกไสว ไสวแสนยากร

จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ในฐานะผู้บัญชาการทหารอากาศ ยังคงรักษาความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่ก็ได้มีนายทหาร

¹¹¹ รศ. กัทลีพันธ์, "ถล่มสภา" เคลิเมนต์เบ็องหลังซ่าว ปีที่ 8 ฉบับที่ 90 เมษายน 2500, หน้า 5-6.

¹¹² สัมภาษณ์จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี วันที่ 18 ธันวาคม 2529.

อากาศชั้นผู้ใหญ่บางคนได้ไปร่วมมือกับฝ่ายจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งได้แก่ พลอากาศโท เฉิมเกียรติ วัฒนางกูร พลอากาศโทบุญชู จันทรเบกษา พลอากาศตรีนกรบ บิณห์รี

กลุ่มจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รวมทั้งพลอากาศโทเฉิมเกียรติ วัฒนางกูร ได้ลาออกจากการเป็นรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2500¹¹³ เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ออกประกาศว่ารัฐมนตรีไม่ควรทำธุรกิจในขณะที่ดำรงตำแหน่ง และต่อมาสมาชิกประเภทที่ 2 ฝ่ายกองทัพรวมทั้งพลอากาศโทเฉิมเกียรติ วัฒนางกูร พลอากาศโทบุญชู จันทรเบกษา พลอากาศตรีนกรบ บิณห์รี ได้ลาออกจากพรรคเสรีมนังคศิลา¹¹⁴ ทำให้ฐานะของรัฐบาลได้รับความกระทบกระเทือน¹¹⁵ ในวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ยื่นคำขาดต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในนามของมติคำขาดของคณะทหาร ให้รัฐบาลลาออกทันทีและปลดพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ออกจากตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ ในการนี้มีคณะนายทหารอากาศร่วมด้วย อันได้แก่ พลอากาศเอกเฉิมเกียรติ วัฒนางกูร พลอากาศโทบุญชู จันทรเบกษา พลอากาศโท หลวงเจริญจรมพร พลอากาศตรีเทพ เกตุมุติ¹¹⁶ ทางฝ่ายรัฐบาลเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับมติคำขาดจากคณะทหารแล้ว ก็ได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นการด่วนเพื่อพิจารณามติคำขาดนี้ หลังจากนั้นมติที่ประชุมลงความเห็นว่า "ไม่มีเหตุอันใดที่รัฐบาลจะต้องลาออก เพราะการเข้าหรือออกนั้นต้องให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้"¹¹⁷

¹¹³รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบบรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2521), หน้า 349.

¹¹⁴เรื่องเดียวกัน

¹¹⁵หนังสือพิมพ์สยามรัฐ, วันที่ 12-13 กันยายน 2500.

¹¹⁶หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, การรัฐประหาร 16 กันยายน 2500 แผ่นที่ 21, หน้า 42.

¹¹⁷"รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี" รัฐประหาร ปีที่ 5 เล่ม 20 ตุลาคม 2500, หน้า 113-114.

ในวันเดียวกันนั้น เมื่อเลิกประชุมแล้ว จอมพลอากาศพื้น รณนภาภาส
ฤทธาคนี ผู้บัญชาการทหารอากาศได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า

...กองทัพอากาศจะไม่ยอมให้ใครมาล้มรัฐบาลโดยฉิววิธีทางรัฐธรรมนูญ และ
ในเรื่องนี้ใครเรียกประชุมหน่วยทหารชั้นผู้ใหญ่ของกองทัพอากาศทุกหน่วยเป็นการ
ภายในเพื่อชี้แจงให้เป็นที่เข้าใจจากกองทัพอากาศ จะปฏิบัติตามคำสั่งของ
รัฐบาลที่ขอมควยกฎหมายอยู่วงเครงครัด จะไม่รับรูการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่
กระทำต่อรัฐบาลโดยไม่ขอมควยวิธีทางรัฐธรรมนูญเป็นอันขาด¹¹⁸

พร้อมกับชี้แจงด้วยว่า

...จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ขอมรับเงื่อนไขของคณะทหาร
ฝ่ายจอมพลสฤษดิ์ ขณะรัชต์ ที่ยื่นคำขาดให้รัฐบาลปฏิบัติตามเพียงขอเดียว
ในจำนวนที่ยื่นไป 2 ขอ คือ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ขอมลาออกจาก
ตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ ส่วนขอที่โหคณะรัฐบาลลาออก เพื่อโหสภานพแทน
ชาวเสียงจักทั้งคณะรัฐบาลใหม่นั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ปฏิเสธโดย
เค็ดขาด เพราะถือวาเป็นการล้มรัฐบาลโดยฉิววิธีทางรัฐธรรมนูญ ซึ่ง
รัฐบาลขอมไม่ไค¹¹⁹

และในเย็นวันนั้นไค้ตกลงกับนักข่าว

...ทุกสิ่งทุกอย่างจะเข้าสู่สภาพปกติ เพราะไค้ออกคำสั่งห้ามเคลื่อนย้าย
กำลังทุก ๆ ส่วน ทั้งทหารเรือ ทหารอากาศ แมแต่การเคิมน้ำมัน
เชื้อเพลิง การขอมยิงก็ห้าม เพราะเกรงวาประชาชนจะเข้าใจผิด
และเกิดความหวาดกลัว¹²⁰

อนึ่ง ในวันรุ่งขึ้น จอมพลอากาศพื้น รณนภาภาส ฤทธาคนี นั้นไค้เป็น
ตัวแทนของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไปเจรจากับจอมพลสฤษดิ์ ขณะรัชต์ ใน
เรื่องเกี่ยวกับข่าวการปฏิวัติ

...ก่อนหน้านั้นหนึ่งสัปดาห์ ผมไปหาจอมพลสฤษดิ์ที่ บ้านสี่เสาในคอน
ไกลคำวันหนึ่ง เมื่อไค้รับคำบอกจากเจาหนาที่ที่นั่นวาหาผมไม่อยู่ ผมจึง
เขียนนามบัตรนัดไค้วามีธุระสำคัญที่จะสนทนาควย คุณเหมือนคอมมาใน

¹¹⁸ หนังสือพิมพ์ "2500", ฉบับวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2500.

¹¹⁹ ศรีพนม สิงห์ทอง, 12 จอมพลไทย, หน้า 222.

¹²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

วันรุ่งขึ้นราว 22.00 นาฬิกา ท่านจอมพลสฤษดิ์ฯ คุณเฉลิมเกียรติ คุณบุญชู กู้ได้ มาปรึกษาที่บ้านคุณนี้แหละ เพื่อหาทางแก้ไขสถานการณ์ของรัฐบาลให้ดีขึ้น แต่ เรื่องการ เมืองที่ยังยากลำบากนั้นแหละ ในที่สุดก็ไม่มีทางที่จะแก้ไขได้

จอมพลอากาศพื้น รณนากาศ ฤทธาคนี เล่าต่อไปว่า

...การปรึกษาหารือในวันนั้น นอกจากจอมพลสฤษดิ์ ธารวัชร์ จอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัชฌานุกร และพลอากาศเอกบุญชู จันทร์ เบกษา และยังมีพล อากาศเอกนักรบ ปิณชรี ชนวิจารย์คำวิ และพลตรีละม้าย อุทยานานนท์ คุ ลวงหนามา เพื่อพิจารณาหาทางแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมืองอยู่ก่อนแล้ว ซึ่ง เรื่องที่ปรึกษาหารือกันถึงที่กลาวนี้ จอมพลพื้นฯ ให้นำเสนองาน จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในขณะที่นั้นทราบแล้ว ในตอนแรกก็ทำท่าจะสงบเรียบร้อย แต่ในที่สุดก็กลับอลหม่านขึ้น และความยุ่งยากทางการเมืองดังกลาวนี้เอง¹²¹

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ได้อธิบายเหตุการณ์ในขณะนั้นว่า

...ประชาชนได้แสดงปฏิกิริยาสนับสนุนการยื่นคำขาดของจอมพลสฤษดิ์ ธารวัชร์ เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2500 โคซุมมูไฮด์ปาร์คโจมตีพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ และรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้ชุมนุมกันมากขึ้น ต่อจาก นั้นก็พากันเดินไปยังบ้านพักของจอมพลสฤษดิ์ ธารวัชร์ ในคืนนั้น เรียกกองให้ จอมพลสฤษดิ์ ธารวัชร์ และคณะทหาร เป็นผู้นำประชาชนขับไล่อำนาจรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม¹²²

เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้ จอมพลสฤษดิ์ ธารวัชร์ จึงได้เรียกประชุม คณะทหาร ณ กองบัญชาการกองพลที่ 1 และศัสติใจลงมือยึดอำนาจจากรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในการประชุมครั้งนี้ พลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัชฌานุกร และพลอากาศโทบุญชู จันทร์ เบกษา ได้ร่วมประชุมและศัสติใจยึดอำนาจร่วมกับ จอมพลสฤษดิ์ ธารวัชร์ ค้วย นายทหารที่เข้าร่วมรัฐประหารครั้งนี้มาจาก กองทัพบก 18 คน กองทัพอากาศ 2 คน พลเรือ 2 คน และทหารเรือ 1 คน¹²³ และได้

¹²¹ สัมภาษณ์ จอมพลอากาศพื้น รณนากาศ ฤทธาคนี อ้างจาก ศรีพนม สิงห์ทอง, 12 จอมพลไทย, หน้า 321-322.

¹²² หนังสือพิมพ์สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 17 กันยายน 2500.

¹²³ หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยรายวัน, ฉบับวันที่ 18 กันยายน 2500.

ตกลงกันที่จะยึดอำนาจในวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 เวลา 23.00 น.¹²⁴

คณะทหารบกที่ทำการยึดอำนาจได้ให้เหตุผลว่าตนกระทำการเพราะต้องการที่จะเข้ามาแก้สถานการณ์ของบ้านเมืองที่ตกอยู่ในสภาวะเลวร้าย ซึ่งเกิดจากการบริหารของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม อันทำให้ประชาชนต้องตกอยู่ในความหวาดกลัว ความมืด และอันตรายรอบค้ำ รวมทั้งการปราศจากซึ่งเสรีภาพ ใตกฎหมาย และที่สำคัญก็คือรัฐบาลปล่อยให้กลุ่มคนและหนังสือพิมพ์บางฉบับแสดงพฤติกรรมหมิ่นพระบรมเดชานุภาพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยไม่หาทางแก้ไข¹²⁵

ด้วยเหตุนี้คณะทหารบกจึงอ้างว่าตนทำเพื่อชาติและประชาชน สำคัญก็คือ เป็นการสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีพระประสงค์ให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะทหารดำเนินการแก้ไขสถานการณ์ "อันวิกฤติ" ของบ้านเมือง¹²⁶

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มอบหมายให้นายทหารอากาศที่ร่วมมือยึดอำนาจทำหน้าที่ควบคุมสถานการณ์ในกองทัพอากาศเสียเอง โดยให้พลอากาศโท บุญชู จันทร์ เบกษา ผู้บังคับทหารอากาศคอนเมือง และพลอากาศตรีเทพ เกษนุกิตี พร้อมด้วยกำลังทหารอากาศจากกองบัญชาการทหารอากาศคอนเมือง ได้ไปเชิญตัวจอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ผู้บัญชาการทหารอากาศ ขณะที่อยู่ที่บ้านพักรับรองที่คอนเมือง พร้อมด้วยพลอากาศโททวี จุลละทรัพย์ เสนาธิการทหารอากาศ และถูกควบคุมตัวตลอดเวลา จนกระทั่งการประกาศยึดอำนาจสิ้นสุดลง

...จับแม่ทัพอากาศ บุคคลแรกคือพลอากาศเอกบุญชู จันทร์ เบกษา และพลอากาศตรีเทพ เกษนุกิตี ซึ่งโคเชารวมประชุมวางแผนยึดอำนาจที่หอประชุมกองทัพบก ในคืนวันที่ 16 กันยายน เมื่อการประชุมในคืนนั้นเลิกราว 23

¹²⁴ หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยรายวัน, ฉบับวันที่ 18 กันยายน 2500.

¹²⁵ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, การรัฐประหาร 16 กันยายน พ.ศ. 2500
แผ่นที่ 21, หน้า 39.

¹²⁶ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, การรัฐประหาร 16 กันยายน พ.ศ. 2500
แผ่นที่ 10 ปีที่ 5, หน้า 4.

นาฬิกา พลอรากาศโหมงชู และพลอรากาศศรีเทพ เกษมคติ ก็ออกจากห้องประชุมพร้อมกับทำหน้าที่ที่ใครรับมอบหมายจากที่ประชุมว่าคนทั้งสองจะต้องควบคุมจอมพลอากาศพื้น รมนภากาศ ฤทธาคนี ผู้บัญชาการทหารอากาศ และเพื่อเป็นการสร้างกำลังใจแก่การทำงานครั้งนี้คนทั้งสองโคจรรูปเทียนสามานกันที่จะรวมชะตากรรมกันต่อไป ศักดิ์สินใจสุหนาจอมพลอากาศพื้น รมนภากาศ ฤทธาคนี จวนจะเที่ยงคืนวันนั้นเองทั้งสองก็มาถึงเรือนรับรองของกองทัพอากาศ ที่นั้นจอมพลอากาศพื้น รมนภากาศ ฤทธาคนี พลอรากาศโทหวี จุลละทรัพย์ และนายทหารสนิทอีกหลายคน นั่งดื่มสุรากับอาหารกันอยู่อย่างครึกครื้น พลอรากาศโหมงชู ศักดิ์สินใจกล่าวขึ้นถึงเรื่องที่จะมีการยึดอำนาจรัฐบาลจึงมาขอความร่วมมือควย หันใจที่จอมพลอากาศพื้น รมนภากาศ ฤทธาคนี ลูกขึ้นจากที่นั่นนั่นเอง เสียงขึ้นล่ำกระสุนกองขึ้นรอม ๆ เรือนพักนั้น จอมพลอากาศพื้น รมนภากาศ ฤทธาคนี ตกอยู่ในที่ลอม พลอรากาศโหมงชู จึงเชิญให้ทั้งสองคนลุกขึ้นเดินไปตามคำสั่ง และคืนนั้นเองคนทั้งสองถูกกักขังไว้ในห้องนอนแห่งหนึ่ง จนกระทั่งการประกาศยึดอำนาจเสร็จสิ้นลง¹²⁷

อย่างไรก็ตาม จอมพลอากาศพื้น รมนภากาศ ฤทธาคนี ใ้ข้อธิบายว่าตนเองรูปร่างหน้าตาอยู่แล้วว่าจะเกิดการยึดอำนาจในวันนั้น "เวลา 19.00 น. วันนั้นแหละคุณ เฉลิมเกียรติไปพบผม และบอกว่าผมคงหวังที่จะให้เรียบร้อย เฉลิมเกียรติได้บอกอีกว่า คณะทหารจะยึดอำนาจคืนนี้เวลา 23น. ซึ่งขณะนั้นพลอรากาศเอกนักรบ บิณشري ไปควย"¹²⁸

จอมพลอากาศพื้น รมนภากาศ ฤทธาคนี ได้เล่าว่าตนเองได้เตือนพลอรากาศโท เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ว่า "เมื่อไม่มีทางที่จะปรองคองให้สงบลงได้ ก็คงทำให้เรียบร้อย อย่าให้เสียเลือดเนื้อใครจะเป็นดีที่สุด"¹²⁹

ในวันที่จะยึดอำนาจนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้โทรศัพท์ถึงผู้บัญชาการทหารอากาศ คั้งที่จอมพลอากาศพื้น รมนภากาศ ฤทธาคนี กล่าว

...ท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม บอกผมทางโทรศัพท์ว่า คณะทหารจะยึดอำนาจเวลาสี่โมงและเขาจะจับท่าน จะทำอย่างไรดี ผมจึงเรียนเตือนท่านไปว่า อย่า

¹²⁷ หนังสือพิมพ์สารเสรี, วันที่ 18 กันยายน 2500.

¹²⁸ สัมภาษณ์จอมพลอากาศพื้น รมนภากาศ ฤทธาคนี อ้างจาก ศรีพนมสิงห์ทอง, 12 จอมพลไทย, หน้า 322.

¹²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 323.

ให้มีการต่อสู้กันเลย และขอร้องให้ท่านพบจอมพลสฤษดิ์ฯ เสีย เพื่อทำความเข้าใจ
กันให้ดีและเรียนญาติอีกว่าคณะทหารจะยึดอำนาจเวลา 23 น. นี้แล้ว และไต่ถาม
ท่านว่า ทั้งแกอยู่กับท่านมายังไม่เคยเห็นเหตุการณ์หนักถึงเพียงนี้เลย เช่นการบุก
ทำเนียบฯ ของฝูงชน และเขาเหล่านั้นกล่าวคำที่ไม่สมควรแก่ท่านด้วย ท่านจอมพล
ป. พิบูลสงคราม จึงตอบผมว่าเมื่อเป็นดังนี้ก็เห็นจะอยู่ไม่ไคเสียแล้ว และรับรองว่า
ไม่มีการต่อสู้แน่ แล้วท่านก็วางหูโทรศัพท์ในทันที¹³⁰

ในการยึดอำนาจครั้งนี้ นายทหารคนสำคัญ ๆ ของกองทัพอากาศทุกคนถูก
กักตัวอยู่ที่กองบินยุทธการ¹³¹ และได้มีการซักขบวนการปฏิบัติงานของนายทหารอากาศ
บางคนที่ไม่เห็นด้วยกับการยึดอำนาจครั้งนี้ คือพลอากาศจัตวาอุสาห์ ชัยนาม รองเจ้ากรม
ขนส่งทางอากาศ ได้ซักขบวนการขอขมพรทุกทหารซึ่งทางกรมอากาศโยธินขอมมา¹³²
แต่อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานของคณะปฏิวัติก็ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จอมพล
ป. พิบูลสงคราม และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้หนีออกนอกประเทศ ส่วน
จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ได้ไปดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาการทหาร¹³³

จะเห็นได้ว่ากองทัพอากาศในช่วงจอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี
เป็นผู้บัญชาการทหารอากาศนั้น ได้เข้าไปมีบทบาทเกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมือง
การบริหารอย่างมากที่สุด ซึ่งสาเหตุหนึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าความสัมพันธ์ส่วนตัว
ระหว่างจอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี กับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีความ
สนิทสนมกันมาก จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี เป็นบุคคลที่จอมพล
ป. พิบูลสงคราม ไว้วางใจ จนกระทั่งจอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี

¹³⁰ สัมภาษณ์จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี อ้างจาก ศรีพนม
สิงห์ทอง, 12 จอมพลไทย, หน้า 324.

¹³¹ พลอากาศเอกหะริน หงสกุล, หนังสือครบรอบวันเกิด 60 ปี, หน้า

¹³² พลอากาศโทอุสาห์ ชัยนาม, อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพจอมพล
อากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี วันที่ 5 ตุลาคม 2530, หน้า 167.

¹³³ ราชกิจจานุเบกษา, ฉบับพิเศษ เล่มที่ 74 ลงวันที่ 31 กันยายน 2500,
หน้า 2.

เป็นผู้บัญชาการทหารอากาศคนแรกที่ได้รับยศเป็นจอมพล ในขณะที่กำลังดำรงตำแหน่ง
ใน พ.ศ. 2497¹³⁴ และในสมัยนี้เป็นสมัยที่ผู้บัญชาการทหารอากาศได้ขึ้นมาเป็นหนึ่งใน
ของบ้านเมืองด้วยซึ่งเป็นสมัยเดียว แต่กระนั้นก็ตามผลของเหตุการณ์นี้คือ การที่ผู้
บัญชาการทหารอากาศ คือ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี เข้าไปมีบทบาท
ทางการเมืองโดยตรง โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว เมื่อผู้บริหารประเทศคือ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม หม่อมอำนาจลง จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ก็
หม่อมอำนาจทางการเมือง จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ก็จะต้องถูกคณะ
ผู้ยึดอำนาจใหม่ลดบทบาท โดยปลดออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศ คงเป็น
แค่ที่ปรึกษาทางทหารเท่านั้น

ในช่วงของจอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี เป็นช่วงที่กองทัพอากาศ
ได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างมาก เนื่องจากจอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ
ฤทธาคนี มีความสัมพันธ์ส่วนตัวที่แน่นแฟ้นกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกอบกับ
กองทัพอากาศได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาทั้งในด้านการเงินและอาวุธ
และกองทัพอากาศได้มีเวลาพัฒนา เสริมสร้าง และขยายองค์กรต่าง ๆ ภายในกองทัพ
มาช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ว จึงทำให้กองทัพอากาศเป็นปีกแผ่น มีความเข้มแข็ง ทัดเทียม
กับกองทัพบก กองทัพเรือ มีอำนาจในการต่อรอง และประการที่สำคัญคือ กองทัพอากาศ
ได้กลายเป็นฐานอำนาจที่สำคัญให้แก่จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี โดยเฉพาะ
ในการปราบกบฏแมนฮัตตัน การรัฐประหารเงี้ยว พ.ศ. 2494 ทำให้ผู้นำของกองทัพ
อากาศได้รับการแบ่งสรรผลประโยชน์ทางการเมือง ได้เข้ามามีอำนาจในการกำหนด
และตัดสินใจในการบริหารรัฐ โดยจอมพลพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ได้ดำรงตำแหน่ง
รองนายกรัฐมนตรี พลอากาศโท หลวงเชิดชูอากาศ พลอากาศโท หลวงปรุ่งปรีชาอากาศ
ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี พลอากาศโท เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี
ช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังได้มีการปรับปรุงองค์กรต่าง ๆ
ภายในกองทัพ เช่น มีการก่อตั้งโรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ โรงเรียนนายเรือ
อากาศ และการจัดส่วนกำลังให้เป็นสัดส่วนและเป็นระบบมากขึ้น ที่สำคัญคือมีการเพิ่ม
ส่วนกำลังรบขึ้น

¹³⁴ ราชกิจจานุเบกษา, ฉบับพิเศษ เล่มที่ 71 ตอนที่ 47 ลงวันที่ 27

ช่วงที่ 3 บทบาทและความสัมพันธ์ของกองทัพอากาศกับการเมืองภายในหลังสมัย
จอมพลอากาศพื้น รณนภาภาส ฤทธาคนี

หลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยึดอำนาจแล้ว ก็ได้มีการโยกย้ายตำแหน่งสำคัญ ๆ ในกองทัพอากาศ เช่น จอมพลอากาศพื้น รณนภาภาส ฤทธาคนี ได้ไปดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาการทหาร กรมเสนาธิการกลาโหม และให้พลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร มาดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศแทน และย้ายพลอากาศเอก หลวงเชิดวุฒากาศ รองผู้บัญชาการทหารอากาศพ้นจากตำแหน่งไปดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาทางทหาร พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ เสนาธิการทหารอากาศไปดำรงตำแหน่ง รองเสนาธิการกลาโหม พลอากาศจัตวาอุสาห์ ชัยนาม รองเจ้ากรมขนส่งทางอากาศ ดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการโรงเรียนเสนาธิการ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ไม่มีบทบาทมากนัก เพราะโรงเรียนเสนาธิการนี้เพิ่งตั้งขึ้นใหม่ แล้วแต่งตั้งพลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร เป็นผู้บัญชาการทหารอากาศ และรักษาราชการผู้บัญชาการกองบินยุทธการ พลอากาศโทบุญชู จันทร์ เบกษา เป็นเสนาธิการทหารอากาศ¹³⁵ พลอากาศโทเฟื่อง เฟื่องวุฒิราษฎร์ ดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารอากาศ พลอากาศโทนักรบ ปิณشري ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารอากาศและรักษาราชการเจ้ากรมขนส่งทางทหารอากาศ¹³⁶

ในการจัดสรรผลประโยชน์ภายในกองทัพอากาศ ได้มีการตกลงกันระหว่าง พลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร และพลอากาศโทบุญชู จันทร์ เบกษา ดังที่พลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์ เล่าว่า "มีการต่อรองกันระหว่างบุญชูกับเฉลิมเกียรติ ในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศกับรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม"¹³⁷ ประกอบกับการศรัทธาใจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในการให้ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศแก่พลอากาศโท

¹³⁵ ราชกิจจานุเบกษา, ฉบับพิเศษ เล่มที่ 74 ลงวันที่ 21 กันยายน 2500, หน้า 2.

¹³⁶ ราชกิจจานุเบกษา, ฉบับพิเศษ เล่มที่ 74 ลงวันที่ 21 กันยายน 2500, หน้า 1.

¹³⁷ สัมภาษณ์ พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2530.

เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร คังทีพลอากาศเอกพระริน หงสกุล อธิบายถึงการตั้งพลอากาศโท
เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร เป็นผู้บัญชาการทหารอากาศ มีสาเหตุ 2 ประการ คือ

1. พลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร เป็นผู้คุมกองบิน ซึ่งเป็นกำลังหลักของกองทัพอากาศ
2. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับพลอากาศโทบุญชู จันทรุเบกษา มีความสัมพันธ์ที่สนิทกันเป็นการส่วนตัวมาก่อน การยกพลอากาศโทบุญชู จันทรุเบกษา ขึ้นข้ามพลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ก็เกรงว่าจะได้รับการครหา¹³⁸

เพราะฉะนั้นจึงทอบทนพลอากาศโทบุญชู จันทรุเบกษา โดยการให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม ในรัฐบาลนายพจน์ สารสิน¹³⁹ แทน

เมื่อการบิ่คอำนาจสิ้นสุดลง คณะทหารบกได้แต่งตั้งให้ นายพจน์ สารสิน เป็นนายกรัฐมนตรี รักษาการบริหารประเทศ เพื่อดำเนินการให้มีการเลือกตั้งภายในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2500 ก่อนหน้าการบิ่คอำนาจ พ.ศ. 2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ตั้งพรรคสหภูมิขึ้นเพื่อเป็นฐานอำนาจของตนและแข่งขันกับพรรคเสรีมนังคศิลา แต่พรรคดังกล่าวสร้างความผิดหวังให้แก่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คือไม่ได้เสียงทั้งหมดในสภา ดังนั้นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้แก้ไขโดยวิธีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาใหม่คือพรรคชาติสังคม ซึ่งมีพลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร พลอากาศโทบุญชู จันทรุเบกษา ได้เข้าร่วมก่อตั้งพรรคด้วย โดยมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้าพรรค นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ และพลโทถนอม กิตติขจร เป็นรองหัวหน้าพรรค พลโทประภาส จารุเสถียร เป็นเลขาธิการพรรค การตั้งพรรคการเมือง "ชาติสังคม" เพื่อทำหน้าที่เป็นพรรคการเมืองสนับสนุนรัฐบาล ภายหลังจากเลือกตั้งเดือนธันวาคม พ.ศ. 2500¹⁴⁰

¹³⁸ สัมภาษณ์พลอากาศเอกพระริน หงสกุล เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2530.

¹³⁹ คณะรัฐมนตรี, หน้า 190-193.

¹⁴⁰ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, "การสร้างสรรค์สถาบันทางการเมือง"
ความคึกคึกอิสระ (กรุงเทพมหานคร : พิชเชศ, 2517), หน้า 360.

เมื่อการเลือกตั้งเสร็จเรียบร้อยแล้ว นายพจน์ สารสิน ก็ได้ลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรี พลโทถนอม กิตติขจร ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน ในวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2501 พลอากาศโทบุญชู จันทร์ เบกษา ยังคงดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมเหมือนเดิม¹⁴¹

รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ต้องประสบปัญหาต่าง ๆ หลายประการ โดยเฉพาะต้องเผชิญกับความยุ่งยากภายในพรรคชาติสังคม จนในที่สุดพลโทประภาส จารุเสถียร ลาออกจากเลขาธิการพรรค พลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ได้ดำรงตำแหน่งนี้แทน¹⁴² ในปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2501 ได้มีการเลือกขอมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 5 จังหวัด ได้แก่ พระนคร ธนบุรี กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และอุบลราชธานี ในฐานะเลขาธิการพรรค พลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ได้ควบคุมและคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคชาติสังคม ซึ่งพลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ได้อ้างว่า ตนได้ดำเนินการเลือกตั้งอย่างสุจริต โดยยกมือไหว้กล่าวสาบานต่อหน้าองค์พระปฐมมากรไว้ว่า พรรคชาติสังคมจะไม่ดำเนินการใด ๆ อันส่อไปในทางทุจริตต่อการเลือกตั้งครั้งนี้¹⁴³ ภัยเหตุนี้ในการเลือกตั้งนี้ พรรคชาติสังคมจะได้เพียง 9 ที่นั่ง ในขณะที่พรรคประชาธิปัตย์ได้ 13 ที่นั่ง¹⁴⁴ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพระนครและธนบุรี พรรคชาติสังคมปราชัยอย่างยับเยิน ทั้ง ๆ ที่พลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร และหัวหน้าฝ่ายทหารได้ทำการรณรงค์อย่างหนักแล้วก็ตาม

นอกจากรัฐบาล พลโทถนอม กิตติขจร ต้องเผชิญปัญหาภายในพรรคชาติสังคมแล้ว ปัญหาการจัดสรรตำแหน่งทางการเมืองให้แก่พรรคร่วมรัฐบาลพรรคต่าง ๆ แล้ว ปัญหาสำคัญที่ตามมาคือยอดงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2502 เกินกว่ารายรับ

¹⁴¹ คณะรัฐมนตรี, หน้า 194-197.

¹⁴² หนังสือพิมพ์สยามนิกร, ฉบับวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2501.

¹⁴³ ไทยน้อย (นามแฝง), นายกรัฐมนตรีคนที่ 11 กับ 3 ผู้นำปฏิวัติ (พระนคร : แพร่พิทยา, 2507), หน้า 389.

¹⁴⁴ หนังสือพิมพ์สยามนิกร, ฉบับวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2501.

2,000 ล้านบาท และแม้ว่าจะมีการลดรายจ่ายลงแล้ว แต่ก็ยังเกินไปอีก 900 ล้านบาท เพื่อพยายามที่จะทำให้เกิดดุลย์ รัฐบาลได้เสนอให้ขึ้นภาษีเครื่องอุปโภคบริโภคบางประการ เช่น น้ำมัน ซีเมนต์ และสินค้าอื่น ๆ รวมทั้งภาษีการพนัน อากรมหรสพ การขึ้นภาษีครั้งนี้ทำให้หนังสือพิมพ์ พรรคการเมืองฝ่ายค้านรวมทั้งสมาชิกบางคน ภายในพรรคชาติสังคมนเองพากันวิจารณ์อย่างหนัก พลโทถนอม กิตติขจร ประกาศลาออกจากตำแหน่ง¹⁴⁵ พลอากาศเอกเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ได้เดินทางไปอเมริกาเพื่อปรึกษาจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในเรื่องสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศ โดยนักหนังสือพิมพ์อาวุโสและผู้ทราบเหตุการณ์ได้เล่าว่า

... ความยุ่งยากในพรรคชาติสังคมนอกจากปัญหาต่าง ๆ ที่เขาพยายามแก้ไขให้ลุล่วงไปแล้ว แต่บางเรื่องบางราวก็เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องนำความไปหาหรือหัวหน้าพรรค ขณะที่หัวหน้าพรรคยังไม่อาจจะกลับมามีอำนาจที่นั่น เขาก็จะเสนอแนะให้หัวหน้าใส่ในทะเล โดยเขาจะรออยู่ข้างนอกสักชั่วโมงกว่าจะหาหนทางที่จะนำทะเลมาให้เขาเพื่อใส่เครื่องยืมมาเปิดให้ที่ประชุมพรรคฟังทั่ว ๆ กัน¹⁴⁶

พลอากาศเอกเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ได้กลับจากอเมริกาพร้อมกับสาส์นของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคชาติสังคมนขอร้องไห้สนับสนุนรัฐบาลอย่างเข้มแข็ง¹⁴⁷

ปัญหาต่าง ๆ ก็มีได้ลดลงแม้ว่าจะได้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีแล้วก็ตาม ประกอบกับเกิดปัญหากรณีเขาพระวิหาร สถานการณ์ภายในประเทศเกิดความยุ่งยากเนื่องจากความแตกแยกระหว่างพรรคสหภูมิกับพรรคชาติสังคมน พลอากาศเอกเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ได้เดินทางไปหาจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อีก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เชิญนายถนัด คอมันตร์ เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา และหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำกรุงบอร์น ซึ่งบุคคลที่มาพบกันนี้มีความเห็นพ้องกันว่า จะต้องทำการรัฐประหารอีกครั้งหนึ่งจึงจะสามารถ

¹⁴⁵ หนังสือพิมพ์สยามนิกร, ฉบับวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2501.

¹⁴⁶ ไทยน้อย (นามแฝง), นายกรัฐมนตรีคนที่ 11 กับ 3 ผู้นำปฏิวัติ, หน้า 391-392.

¹⁴⁷ หนังสือพิมพ์สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2501.

คดีคล้ายปัญหาได้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงได้เดินทางกลับมาประเทศไทยโดยถือเป็นการ
 ความลับ และมาถึงกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2501 จากนั้นในวันที่ 19
 ตุลาคม พ.ศ. 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้พบบุคคลสำคัญเช่น พลเอกถนอม
 กิตติขจร นายกรัฐมนตรี และพลอากาศเอกเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร¹⁴⁸ ในที่สุด
 ก็ตกลงกันว่าจะต้องยึดอำนาจอย่างแน่นอน ด้วยเหตุนี้ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.
 2501 เวลา 15.00 น. คณะรัฐบาลโดยพลเอกถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี
 ก็ได้ถวายบังคมลาออกจากตำแหน่ง ต่อมาอีก 6 ชั่วโมง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
 ก็ทำการยึดอำนาจ สำหรับพลอากาศเอกเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ก็ยังคงดำรง
 ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศเหมือนเดิม ต่อมาวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502
 ก็ได้มีพระราชโองการแต่งตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร
 และทำหน้าที่แทนสภานิติบัญญัติอีกด้วย อันเป็นไปตามรัฐธรรมนูญชั่วคราวของราชอาณาจักร
 สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญมีจำนวน 240 คน โดยมีนายทหารอากาศร่วม 20 คน¹⁴⁹
 นั้นหมายถึงว่ากองทัพอากาศได้เข้าไปมีส่วนทางการเมืองกับกลุ่มรัฐประหารจอมพล
 สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ด้วย

อนึ่ง ในสมัยที่พลอากาศเอกเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร เป็นผู้บัญชาการทหาร
 อากาศได้มีการโอนอำนาจในการสั่งการใช้กำลังนักเรียนนายเรืออากาศและจำอากาศ
 ให้เจ้ากรมอากาศโยธิน ซึ่งเป็นฝ่ายคุมกำลังภาคพื้นดิน ซึ่งแต่เดิมนั้นอำนาจในการ
 สั่งการใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวกับนักเรียนนายเรืออากาศและนักเรียนจำอากาศ จะเป็น
 หน้าที่ของเจ้ากรมยุทธศึกษาอันมีหน้าที่ในการให้การศึกษาและฝึกฝน พลอากาศเอกพระริ
 หงสกุล ในฐานะเจ้ากรมยุทธศึกษาในสมัยนั้น ได้แสดงความเห็นว่า จะมีการใช้
 นักเรียนนายเรืออากาศและนักเรียนจำอากาศเป็นหน่วยกำลังทางการเมือง ดังคำที่
 กล่าวว่า

¹⁴⁸ หนังสือพิมพ์สยามนิกร, ฉบับวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501.

¹⁴⁹ "ทหารอากาศในสภา", ข่าวทหารอากาศ มีนาคม 2502,

...คราวนี้ผมท้อแท้หมดกำลังใจในการทำงานก็คือ คำสั่งที่ให้ผู้บังคับการกรมอากาศยานโยธิน มีอำนาจสั่งการไว้ก่อนนักเรียนนายเรืออากาศ และนักเรียนจากอากาศไปทำอะไรที่ไหนก็ได้ ผมซึ่งเป็นเจ้ากรมยุทธศึกษา ไม่ต้องการเรื่อง ครั้งหนึ่งทางโรงเรียนนายเรืออากาศส่งขอข้าราชการตามปกติที่เคยปฏิบัติมาทางผม ก็ถูกคุณเอวว่าให้ส่งตรงต่อผู้บังคับกรมอากาศยานโยธิน ไม่ต้องการเจ้ากรมยุทธศึกษา ผมก็เลยต้องเลิกการตรวจเยี่ยมโรงเรียนทั้งสองโดยเด็ดขาด เพราะนักเรียนที่รักของผมเป็นหน่วยกำลังทางการเมืองไปแล้ว¹⁵⁰

พลอากาศเอกเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ได้เสียชีวิตเนื่องจากอุบัติเหตุเครื่องบินตกขณะไปราชการต่างประเทศ * เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2503¹⁵¹ และหลังจากนั้นพลอากาศเอกบุญชู จันทรเบกษา ก็ได้เลื่อนขึ้นมามีตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศแทนจอมพลอากาศเอกเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร พลอากาศเอกบุญชู จันทรเบกษา นั้นมีความสนิทสนมและรู้จักจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นอย่างดี ทั้งที่อยู่ร่วมสมัยแล้วว่า "เคยอยู่ด้วยกันที่ลำปาง สมัยสงครามเอเซียมหาบูรพา เล่นโลเต๊ะกันมา คุณบุญชูกับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เขาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน"¹⁵² และจอมพลอากาศพื้นธมณอากาศ ฤทธาคนี ในขณะที่ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศก็รู้สึกว่พลอากาศเอกบุญชู จันทรเบกษา กับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีความสนิทสนมกันมาก ไปมาหาสู่กันจนติดสังเกตุ จึงได้แต่งตั้งให้พลอากาศโทบุญชู จันทรเบกษา เป็นนายทหารติดคอประสานงานระหว่างกองทัพอากาศกับกองทัพบก เพื่อหลีกเลี่ยงคำครหา¹⁵³ และพลอากาศเอกหะริน หงสกุล ได้เล่าว่า "เสนาธิการกองทัพอากาศ (พลอากาศเอกบุญชู

¹⁵⁰ พลอากาศเอกหะริน หงสกุล, หนังสือครบรอบ 60 ปี, หน้า 321.

* ประเทศไต้หวัน.

¹⁵¹ กองทัพอากาศ, อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพจอมพลอากาศเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร และคณะเสียชีวิตโดยอุบัติเหตุเครื่องบินตกขณะไปราชการต่างประเทศ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2503.

¹⁵² สัมภาษณ์พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2530.

¹⁵³ สัมภาษณ์จอมพลอากาศพื้นธมณอากาศ ฤทธาคนี เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2529.

จันทร์ เบกษา) มีความสนิทสนมกับท่านจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นพิเศษมานานและ "เข้าออกออกใน" ได้ดีกว่าท่านจอมพลอากาศเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร เสียอีก"¹⁵⁴

ในการที่พลอากาศเอกบุญชู จันทร์ เบกษา เป็นผู้บัญชาการทหารอากาศนั้น เป็นอีกครั้งหนึ่งที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำของกองทัพอากาศกับผู้บริหารประเทศใกล้ชิดกันมาก จนสามารถทำให้กองทัพอากาศเพิ่มฐานกำลังได้ และได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ ดังที่นาวาอากาศเอกเสน่ห์ สุภัทรพันธ์ เล่าว่า

... ทัพอากาศ ท่านจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นกำลังสำคัญที่คอยช่วยในกิจกรรมเสริมสร้างกองทัพอากาศ พลอากาศเอกบุญชู จันทร์ เบกษา ผู้บัญชาการทหารอากาศ โคจรมาเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า "ทัพอากาศ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้ให้การสนับสนุนกองทัพอากาศอย่างเต็มที่ตั้งแต่ต้นมา ท่านไม่เคยมีความไว้วางใจในนโยบายต่าง ๆ ส่วนมากได้โดยเด็ดขาด การปฏิบัติราชการของกองทัพอากาศ จึงดำเนินไปด้วยดี"¹⁵⁵

จนกระทั่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2506 จอมพลถนอม กิตติขจร ก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี และเป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติแทนและยังได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกและผู้บัญชาการทหารสูงสุดอีกด้วย สำหรับพลอากาศเอกบุญชู จันทร์ เบกษา ซึ่งได้ร่วมงานกับจอมพลถนอม กิตติขจร มาตั้งแต่รัฐประหาร พ.ศ. 2490 ก็ยังคงได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศเหมือนเดิม

ในสมัยพลอากาศเอกบุญชู จันทร์ เบกษา ผู้บัญชาการทหารอากาศนี้เอง สหรัฐอเมริกาก็ยิ่งทวีความช่วยเหลือแก่กองทัพอากาศไทยมากขึ้นอีก ซึ่งเป็นผลมาจากการขยายตัวของสงครามเวียดนาม การช่วยเหลือเช่นนี้เองทำให้กองทัพอากาศขยายต่อไป ยิ่งสหรัฐอเมริกาให้ความสนใจเป็นพิเศษกับกองทัพอากาศ ทำให้กองทัพอากาศยังคงมีความสำคัญทางการเมืองต่อมา

¹⁵⁴ พลอากาศเอกहरิน หงสกุล, หนังสือครบรอบ 60 ปี, หน้า 330.

¹⁵⁵ นาวาอากาศเอกเสน่ห์ สุภัทรพันธ์, "ณ วันนั้น" ข่าวทหารอากาศ รายเดือน ปีที่ 24 วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2504, หน้าพิเศษ.

สภาพการทางการเมืองโดยทั่วไปในระบอบนั้นนอกจากจะมีภัยคุกคามของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์แล้ว รัฐบาลเริ่มประสบปัญหาความไม่พอใจของประชาชนที่คั่งค้างอยู่ภายใต้การปกครองของคณะปฏิวัติ นับตั้งแต่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงแก่อสัญกรรม ดังนั้นในวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2511 จึงได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับถาวร และประกาศให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 การรวมกลุ่มจัดตั้งพรรคการเมืองเริ่มมีการเคลื่อนไหวมากยิ่งขึ้น โดยรัฐบาลได้จัดตั้งพรรคสหประชาไทย โดยมีจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นหัวหน้าพรรค พลอากาศโทบุญชู จันทร์เบกษา เป็นกรรมการพรรค¹⁵⁶

ในช่วงระยะเวลาการเลือกตั้ง พลอากาศเอกบุญชู จันทร์เบกษา ได้ให้การสนับสนุนรัฐบาลอย่างเต็มที่ ซึ่งจะเห็นได้จากสำเนาบัญชีรายการทหารอากาศที่มีถึงทหารอากาศทุกคนเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2512

...ประเทศไทยเรามีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ การปกครองบริหารประเทศชาติเป็นวิถีทางของกบฏเมือง ฟีนองทุกคนมีสิทธิเป็นเจ้าของประเทศชาติร่วมกัน จึงต้องมีความรู้ความเข้าใจเมืองตามสมควร ยิ่งเป็นข้าราชการก็ยิ่งต้องศึกษาให้มีความรู้มากกว่าประชาชนโดยทั่วไป เรามีรัฐธรรมนูญที่สมบูรณ์แล้ว และจะมีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรให้ไปใช้สิทธิและเสียงแทนเราในรัฐสภา ในเดือนกุมภาพันธ์นี้ ฟีนองทั้งหลาย เป็นผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎร จึงควรคงใช้สิทธิให้เต็มที่ อย่าพยายามลุ่มเลื่อยอย่างที่เรียกกันว่า นอนหลับทับสิทธิ เราจะมีผู้แทนที่ดีก็ได้ก็ควรเราช่วยกันพิจารณาเลือกแทนหากคนที่ควรจะเป็นผู้แทนของเรา

การที่จะรู้เรื่องการเมืองและการออกเสียงเลือกตั้งให้ถูกต้อง ก็ต้องศึกษาหาความรู้ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องของทั้งพระราชบัญญัติพรรคการเมือง และพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง หากยังไม่เข้าใจเพียงพอ ก็สอบถามจากผู้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นที่เชื่อแนได้ว่าจะไม่นำท่านไปในทางที่ผิด ประเด็นที่สำคัญก็คือ พยายามหลีกเลี่ยงการชักจูงจากกลุ่มที่พิจารณาไควา มีแนวโน้มเอียงไปทางฝ่ายคอมมิวนิสต์หรือฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจจะแอบแฝงมาใน

¹⁵⁶ชัชวพันธ์ สารสมบัติ, ทหารกับพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง (2500-2516), หน้า 107.

ลักษณะอื่นใดก็ได้ เราจึงต้องพิจารณากันให้ถี่ ด้วยความรอบคอบยุติธรรมจริง ๆ¹⁵⁷

เมื่อการเลือกตั้งเสร็จเรียบร้อยแล้ว ประเทศก็อยู่ในการปกครองแบบรัฐสภา ภายใต้กองทัพอีกครั้งหนึ่ง แต่อยู่ได้แค่เพียง 3 ปี เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สร้างปัญหาให้แก่รัฐบาลเป็นอย่างมาก จนเป็นเหตุให้จอมพลถนอม กิตติขจร ทำการปฏิวัติตัวเอง ในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 โดยที่กองทัพอากาศเป็นฝ่ายคณะผู้กระทำการรัฐประหาร โดยมีพลอากาศเอกบุญชู จันทร์เบกษา เป็นผู้นำ เมื่อทำการรัฐประหารเรียบร้อยแล้ว พลอากาศเอกบุญชู จันทร์เบกษา และพลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ ได้รับการแต่งตั้งจากจอมพลถนอม กิตติขจร หัวหน้าคณะปฏิวัติ ให้ปฏิบัติหน้าที่ในสภาพบริหารคณะปฏิวัติเป็นกรรมการสภา¹⁵⁸ โดยแบ่งออกเป็น 4 ฝ่าย คือ¹⁵⁹

1. ผู้อำนวยการฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคง โดยมีพลเอกประภาส จารุเสถียร เป็นผู้อำนวยการ ซึ่งควบคุมกระทรวงกลาโหมและกระทรวงมหาดไทย
  2. ผู้อำนวยการฝ่ายเศรษฐกิจและการคลัง โดยนายพจน์ สารสิน เป็นผู้อำนวยการควบคุมกระทรวงการคลัง กระทรวงเศรษฐกิจ และกระทรวงอุตสาหกรรม
  3. ผู้อำนวยการฝ่ายเกษตรและคมนาคม อันมี พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ เป็นผู้อำนวยการ ซึ่งควบคุมกระทรวงเกษตร กระทรวงคมนาคม และกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ
  4. ผู้อำนวยการฝ่ายการศึกษาและสาธารณสุข อันมีพลตำรวจเอกประเสริฐ รุจิรวงศ์ เป็นผู้อำนวยการควบคุมกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุข
- ส่วนทางด้านกระทรวงการต่างประเทศนั้น จอมพลถนอม กิตติขจร ในฐานะประธานคณะปฏิวัติเป็นผู้ควบคุม

¹⁵⁷ สารข่าวฟ้า, ปีที่ 8 ฉบับที่ 387 พฤศจิกายนที่ 26 ธันวาคม 2511, หน้า 3.

¹⁵⁸ คำสั่งคณะปฏิวัติ, คำสั่งที่ 39/2514 ลงวันที่ 2 ธันวาคม 2514.

¹⁵⁹ "ในบ้านเรา" สารข่าวฟ้า, ปีที่ 11 ฉบับที่ 514 พฤศจิกายนที่ 9 ธันวาคม 2514, หน้า 3.

ภายหลังการปฏิวัติวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 เป็นต้นมา สถานการณ์ทางการเมืองภายในตกอยู่ในอำนาจของคณะปฏิวัติตัวเอง ซึ่งมีการนำเอาธรรมนูญการปกครองชั่วคราว พ.ศ. 2502 ซึ่งเชื้ออำนาจให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการทั้งอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ

ภาวะการเมืองที่ฝ่ายรัฐบาลและคณะปฏิวัติยึดอำนาจโดยปราศจากรัฐธรรมนูญในการปกครองประเทศเป็นระยะเวลาเกินกว่า 10 ปี ทำให้ประชาชนเกิดความไม่พอใจการกระทำของรัฐบาล โดยพยายามเรียกร้องรัฐธรรมนูญและให้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประกอบกับการประกาศกฎอัยการศึกของรัฐบาล ทำให้ประชาชนเกิดภาวะกดดันมากยิ่งขึ้น จนกระทั่งวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2516 นายธีรยุทธ บุญมี อธิบดีเลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย พร้อมด้วยคณะอีก 12 คน ใ้ทำการแจกใบปลิวเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากบุคคลสำคัญทางการเมืองและจากบุคคลอาชีพต่าง ๆ กัน ณ บริเวณประตูน้ำ กรุงเทพฯ¹⁶⁰ ทางรัฐบาลได้จับกุมในข้อหาหมิ่นล้างรัฐบาล ผ่าฝืนประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 4 และทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์ การจับกุมผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญครั้งนี้ปรากฏว่ารัฐบาลได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางจากนิสิตนักศึกษา ข้าราชการและประชาชนทั่วไปเป็นอย่างมาก จนเป็นเหตุให้เกิดเหตุการณ์รุนแรง 14-16 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และทำให้รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ต้องสูญเสียอำนาจและสิทธิ์ทางการเมืองออกนอกประเทศ โดยพลอากาศเอกบุญชู จันทร์ เบกษา เป็นผู้จัดการเจรจาเรื่องการสิทธิ์ และการเดินทางออกนอกประเทศของจอมพลถนอม กิตติขจร และครอบครัว¹⁶¹

เหตุการณ์ครั้งนี้ทางกองทัพอากาศได้สั่งให้มีการเตรียมพร้อม ณ ที่ตั้งกองเมือง และได้เกิดเหตุการณ์บางประการที่สำคัญขึ้นคือ ทางฝ่ายรัฐบาลโดยพันเอกณรงค์ กิตติขจร

¹⁶⁰หนังสือพิมพ์สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 7 ตุลาคม 2516.

¹⁶¹จอมพลถนอม กิตติขจร, อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพลอากาศเอกบุญชู จันทร์ เบกษา 9 พฤษภาคม 2519 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สารบรรณทหารอากาศ, 2519).

ได้สั่งให้ทางกองทัพอากาศนำเครื่องบินจากกองบินยุทธการ ขึ้นต่อต้านกลุ่มคนที่ประทุง
ณ บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย พลอากาศเอกบุญชู จันทร์เบกษา สั่งให้เครื่องขึ้น
แต่ผู้บังคับการกองบินยุทธการไม่ยอมให้เครื่องขึ้น กรณีนี้ได้ก่อให้เกิดการปรับปรุง
โครงสร้างภายในกองทัพอากาศต่อมา นั่นคือได้มีการยุบกองบินยุทธการแล้วตั้งกรม
ควบคุมการปฏิบัติการทางอากาศ โดยทางกองทัพอากาศให้เหตุผลว่าผู้บัญชาการ
ทหารอากาศแทบจะไม่มีอำนาจเลย อะไรทุกอย่างขึ้นอยู่กับผู้บังคับการกองบินยุทธการ
งานซ้อนงาน ทุกกองบินจะต้องรายงานกองบินยุทธการ ซึ่งการตั้งกองบินยุทธการนั้น
เขาตั้งแบบอเมริกา อเมริกาเขาตั้งได้เพราะกองทัพเขาใหญ่ เขามีกองบินยุทธการ
ต่าง ๆ มากมายหลายกองบิน กองบินยุทธการ กองบินยุทธศาสตร์ กองบินฝึก (กอง
บัญชาการ) ของเราไม่เหมือนเขา¹⁶²

หลังจากจอมพลถนอม กิตติขจร พ้นตำแหน่งและสัทธิ์ทางการเมืองไปแล้ว
พลอากาศเอกบุญชู จันทร์เบกษา ก็ยังคงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศจน
กระทั่งเกษียณอายุใน พ.ศ. 2517 พลอากาศเอกกมล เศรษฐะ ก็ได้ขึ้นดำรง
ตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารอากาศต่อมา ในระยะนี้สถานการณ์ทางการเมืองได้
เปลี่ยนแปลงเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น และกองทัพมีบทบาททางการเมือง
ลดลง ดังนั้นกองทัพอากาศในช่วงเวลานี้จะเกี่ยวกับการเมืองภายในไม่มากนัก

ช่วงระยะนี้กองทัพอากาศก็ยังคงมีบทบาททางการเมืองอยู่ สหรัฐอเมริกา
ได้ให้ความช่วยเหลือแก่กองทัพอากาศเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากสถานการณ์ในประเทศ
อินโดจีนรุนแรง และโดยเฉพาอย่างยิ่งในเวียดนาม สหรัฐอเมริกาเห็นว่ากำลัง
ทางอากาศเป็นกำลังที่สำคัญในการสู้รบ ทำให้กองทัพอากาศมีความสำคัญขึ้นมา
ในการเจรจาทางการทหารนั้นกองทัพอากาศจะเป็นผู้นำในการเจรจา จึงทำให้ผู้
บริหารประเทศมีความเกรงใจกองทัพอากาศ ประกอบความสัมพันธ์ระหว่างผู้บัญชาการ
ทหารอากาศกับผู้บริหารประเทศยังคงแน่นแฟ้นเหมือนเดิม โดยเฉพาะสมัยที่พลอากาศเอก
บุญชู จันทร์เบกษา เป็นผู้บัญชาการทหารอากาศ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับจอมพลถนอม
กิตติขจร เป็นอย่างมาก การเมืองในช่วงนี้จะเป็นการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่ง

¹⁶² สมภาษณ์พลอากาศโทสำเริง เกิดแก้ว เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2530.

กล่าวในบทที่ 4 จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในโดยกลุ่มนิสิตนักศึกษาและประชาชนในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งมีผลทำให้บทบาททหารลดลง รวมทั้งทหารอากาศด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพอากาศกับการเมืองไทย จากการที่ได้อ่านมาแล้ว อาจสรุปได้ว่า กองทัพอากาศนั้นมักมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองอยู่เสมอทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม เหตุผลส่วนหนึ่งก็เพราะกองทัพอากาศผูกพันกับกองทัพบกมาตั้งแต่แรก เนื่องจากผู้นำในกองทัพอากาศนั้นล้วนจบการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบก โรงเรียนเสนาธิการทหารบก และบรรจุเป็นทหารบกมาก่อนทั้งสิ้น ต่อจากนั้นจึงได้ศึกษาต่อทางด้านการบินที่โรงเรียนการบิน ทั้งนี้เนื่องจากกองทัพอากาศมิได้มีสถาบันการศึกษาของตัวเองมาก่อน โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศนั้นเพิ่งตั้งในปี พ.ศ. 2496 นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าที่กองทัพอากาศจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างผู้บัญชาการกองทัพอากาศกับผู้บริหารประเทศในขณะนั้น

มีข้อสังเกตว่าตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศมักจะเป็นบุคคลที่เป็นนักบินมาก่อนแทบทั้งสิ้น เนื่องมาจากผู้บัญชาการทหารอากาศต้องมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการบิน ซึ่งเป็นพื้นฐานความเข้าใจเรื่องยุทธวิธีและยุทธศาสตร์ของกองทัพ และโดยทั่วไปถือกันว่ากำลังหลักของกองทัพอากาศก็คือนักบิน และอีกประการหนึ่งกองทัพอากาศนั้นจัดว่าเป็นกองทัพที่มีระบบการควบคุมภายในค่อนข้างดี เพราะกองทัพมีระบบคุณค่า ระบบอาวุโส มีวินัยซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกัน และระบบการกลั่นกรองเลือกพันมุขลากรก็มีประสิทธิภาพจะทำให้ผู้ที่ไต่ขึ้นมาสู่ตำแหน่งผู้นำระดับสูงผ่านประสบการณ์และได้รับการทดสอบว่าเป็นผู้มีความสามารถ ผู้นำของกองทัพอากาศจึงค่อนข้างจะได้รับการยอมรับจากภายใน แม้ว่าอาจจะมีความไม่พอใจอยู่บ้างแต่ปฏิกิริยาก็จะไม่รุนแรง¹⁶³

ความจริงแล้วการพัฒนาการของกองทัพอากาศตลอดระยะที่ผ่านมา ยังมีส่วนหนึ่งที่จะต้องกล่าวถึงก็คือ บทบาทของกองทัพอากาศกับการเมืองภายนอก โดยเฉพาะความสัมพันธ์และความช่วยเหลือจากต่างประเทศที่จะเข้ามามีส่วนสำคัญทำให้กองทัพอากาศพัฒนาการเติบโตและขยายตัวตั้งแต่หลังปี พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา ด้วยเหตุนี้ประเด็นเกี่ยวกับบทบาทกองทัพอากาศกับการเมืองภายนอก และการเกี่ยวข้องกับความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาจะได้อ่านถึงต่อไป

¹⁶³จากการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ภายในกองทัพอากาศ อาทิเช่น จอมพลอากาศ พัน รณนภากาศ ฤทธาคนี พลอากาศเอกทวี จุลลทรัพย์ พลอากาศเอกหะริน หงสกุล พลอากาศตรี ประเสริฐ สัจจกร นาวาอากาศโทวิชัยชาญ ชนาคุณ.